

Compiling and Translating The Bible

Randolf Dun

Yangruok

Nyasaye nofwenyore ne dhano kokalo kuom dhano ma ne omiye roho kuom tich mar Roho Maler ka otiyo gi jondiko madirom piero ang'wen kuom higni mathoth. Mokwongo ne owuoyo achiel kachiel gi jotelo kod wi joot kaka ne otimore gi Adam, Enok, Noa, Yubu, Ibrahim, Isaka, Jakobo, kod Musa. Bang'e, ne owuoyo gi oganda kokalo kuom jonabi kaka Samuel, Isaya, Yeremia, kod Daniel, kaachiel gi jonabi moko ma ne ok ong'ere ahinya.

Webster chiwo tiende wach mar biblia kaka .

a) ndiko maler mag Jokristo ma oting'o Singruok Machon kod Singruok Manyien b) ndiko maler mag dini moko mamoko (kaka din ma Jo-Yahudi). (www.miriam-websta.com) "Ndiko maler" ma ni e bug achiel gin riwruok mar a) ndiko mag Jo-Yahudi mamulo winjruokgi gi Nyasaye Nyasaye - Singruok Machon. b) ndiko mag joot kata jogo ma ne tudruok machiegni ahinya kodgi mamulo wach mar Wuod Nyasaye, gik ma ne owacho kendo notimo ka en e piny - Singruok Manyien.

Biblia en buk ma oting'o buge mang'eny ma jondiko mang'eny nondiko kuom higni madirom 1500. Oboke mar buge ma kamago osepogore e migepe ariyo, Singruok Machon kod Singruok Manyien.

400 kapok Kristo ochako loko Singruok Machon e dho Aram. Oboke ma kamano iluongo ni Targum mag dho Aram. Olokono nokonyo oganda Jo-Yahudi, ma ne ochako wuoyo dho Aram chakre e kinde ma ne gin e tuech e Babilon, winjo tiend Singruok Machon e dhok ma ne giwuoyogo ahinya. E higni mag 100 mokwongo e piny Palestina e kinde Yesu, dho Aram ne pod en dhok ma ne itiyogo ahinya. Kuom ranyisi, Maranatha: "Ruoth marwa osebiro," 1 Jokorintho 16:22 en ranyisi mar wach mar dho Aram ma tiyo e Singruok Manyien. 4

E senchari mar adek, e kind higa mar 250 kapok Kristo obiro, jopuonjre ma Jo-Yahudi ma ne ni Alexandria e piny Misri, ne oloko Sigana Machon e dho Grik. Oboke ma kamano ne ong'ere kaka Septuagint kata 'Piero Abiro' nikech kaluwore gi weche machon (weche machon) jopuonjre 70 (kata 72) notiyo matek kuom ndalo 70 (kata 72) mondo olos [gono]. Jondiko mag Singruok Manyien ne tiyo ahinya gi Septuagint sama ne giwuok e Singruok Machon. LXX ne en loko mar Singruok Machon ma ne otigodo e Kanisa mokwongo. 5

Ka higa mar 100 kapok Kristo ochopo, ndiko ma kamago e dho Hibrania kod dho Aram ne oriwo buge piero adek gi aboro ma ne Jo-Israel luongo ni "Chik kod Jonabi" kata "Chik kod Jonabi kod Zaburi." E kinde Yesu kod Jaote, ne iluongogi bende ni "Ndiko". Waluonngogi ni Singruok Machon. "Josefa, jandik weche machon ma Ja-Yahudi ma ok en Jakristo, lando ni, chakre tho Artahsasta (424 kapok Kristo obiro), 'onge ng'at ma ne nigi chir, nyaka sani, mar medo gimoro kuomgi, kawo gimoro kuomgi, kata timo lokruok moro amora kuomgi.' Mano nyiso maler ni Chike mag Jo-Yahudi ne okawo kido motegno e kinde Ezra kod Nehemia." 6

Oboke ma sani nitie [ma pod nitie] mag Singruok Machon ma ondik e dho Hibrania kod dho Aram [dhok ma ne oyudre e kinde ma ne otwe Babilon (rd)] gin: a. 100- 400 bang' Kristo b. Kodeks mar Vatikan kod Kodeks mar Sinaiti higa mar 350 bang' Kristo [Kodeks en dho Latin ma tiende en .

Kod mar weche mag dho Ingesa (rd)]

- c. Ndiko mar Jo-Masoret (MT) en ndiko mar dho Hibrania mar Muma mar Jo-Yahudi .
(Tanak). Ok onyis mana buge mag canon mar Jo-Yahudi kende, to bende onyiso weche ma kare mag buge mag biblia e din ma Jo-Yahudi, kaachiel gi kaka giwuok gi dwol kod kaka giketogi e somo e wang' ji duto kod somogi giwegi. MT, ma nyalo bedo ni ne ondik e kind higni mag abiriyo gi apar, bende itiyogo ahinya kaka gino ma ne itiyogo e loko Singruok Machon e Muma mag Jo-Protestant, kendo e higni mokalo bende ne itiyogo e loko Muma mag Jo-Katholik.6a .

Sigana Machon (ndiko mag Jo-Yahudi / Jo-Hibrania)

Tanak- Nying' mar Muma mar Jo-Yahudi. En nying' matin mar [Torah, jonabi (Nevi'ilm), kod andike (Ketuvim)].1.

Torah

Torah en wach mar dho Hibrania ma tiende en puonj kata puonj. Ne omiye luor kaka wach Nyasaye ma ne ondiki gi roho. Ne owach kaluwore gi weche machon ni en ema ne ofweny Musa kuome. Torah kinde moko iluongo ga ni Chik (ma ondik) kata Torah mondiki. Torah e oboke mokuongo mar Tanakh, Muma mar Jo-Hibrania, kendo oting'o andike abich. Kuom mano, bende iluongo ni Pentateuk, Chumash, kata "Buge Abich mag Musa." 2

Talmud

Talmud (ma iluongo ni Shas) en rekod mar weche ma jo-Rabi ne otimo.[Be mano nyalo bedo "Kido" ma Jo-Yahudi ne odonjone Yesu ni ne oketho? (rd)] Weche ma ne giwuoyoe ne tudore gi a) chik mar Jo-Yahudi b) timbe mabeyo c) timbe d) sigana

Talmud nigi buoge ariyo: a) Mishna (chiegni higa mar 200 bang' Kristo), ma en buk mokwongo ma ne ondik mar 1914.

Chik ma ne ondiki gi dhok mag din ma Jo-Yahudi. b) Gemara (chiegni higa mar 500 K.N.), ma en mbaka e wi Mishna kod weche ma tudruok kode .

Kinde mang'eny, ndiko mag Jo-Tana ng'ado weche mamoko kendo gilero weche mang'eny e wi Tanakh. Nying' Talmud kod Gemara kinde mang'eny itiyogo ka walokore. Gemara e ma ochung'ne chike duto mag jo-rabi kendo oting'o weche mang'eny e buge mamoko mag jo-rabi. Talmud duto bende iluongo kaka Shas – ma en nying' machuok mar "chike auchiel" mag Mishnah. 3

Sigana Manyien

"Sigana Manyien ne ochopo kare, kata ne ochopo kare ahinya, kuom higa mar AD 100. Thoth ndiko ne nitie higni piero ariyo nyaka piero ang'wen kapok wachni otimore."

Kaluwore gi F. F. Bruce chakre higa mar 367 AD, buge piero ariyo gi abiro ne ong'ere ni ne oyiego gi jotelo mang'eny mag Kanisa ma Wuokchieng' kaka buge ma adier. Bang' kinde matin, jotelo mag kanisa mag piny Ugwe ne oyiegi. "Ne ok odhi nyaka c, 508 bang' Kristo ka 2 Petro, 2 kod 3 Johana, Yuda kod Fwenyo ne oketi e ndiko mar Muma mar Siria ka imedo buge mamoko piero ariyo gi ariyo." Onge ndiko moro amora ma ne ondik chon ma nitie sani. Kata kamano, kopi gana gi gana mag ndiko mag lwedo (MSS), gik ma ondiki gi lwedo, weche ma ondiki gi

ng'injo, kod weche ma ne ondiki e ndiko ma Jokristo ma ne odak e chakruok mar higni mag 1900 kod mar ariyo yudore ne jogo ma loko dhok. Nyaka bed ni en gima ber ka wawacho ni onge kata achiel kuom ndikogo ma ne ondiki ma onge ketho moko kata weche ma ne ondik gi jogo ma ne ondikogi.

"Okang' mokwongo e loso kwan mar buge mag Jokristo ma nigi teko, ma owinjore chung' e bath kwan mar Singruok Machon, mane en Muma mar Ruoth marwa kod joote, nenore ni ne okaw chiegni chakruok mar higni mag ariyo ka nitie neno monyiso ni ne olandore kwan mar buge ariyo mag Jokristo e Kanisa.

“Corpus Paulinum, kata chokruok mar ndiko mag Paulo, ne okel kanyachiel e kinde marom gi chokruok mar Injili ma nigi weche ang'wen. Jo-Korinto, kod mamoko. Ok okalo thuolo malach, oboke ma ne ondiki ne Jo-Hibrania ma ne ok ong'ere nying'e ne oriwre gi ndiko mag Jo-Hibrania. giko mar Singruok Manyien marwa ... Jakobo, Yuda, Petro, 2 kod 3 Johana. nikech ne giketogi e list mar weche ma ng'ato nyalo ng'eyo; to mopogore, Kanisa [Katholik] ne oketogi e list mare mar weche ma ng'ato nyalo ng'eyo nikech ne osebedo ka okawogi kaka weche ma ne ondiki gi Nyasaye, ka ong'eyo nengogi ma ne gin-go kendo ma ne gin-go gi teko mar joote, ma ne gin-go achiel kachiel kata ma ne ok gin-go.”

Gik ma Kristo notimo kendo nowacho ne ondik gi jondiko ang'wen mopogore opogore, kendo achiel kuomgi, Luka, nyalo bedo ni ne en Ja-Yahudi. E chakruok, ne okawe kaka buk achiel kendo ne iluongogi mana ni "Injili" ka tich mar jandik ka jandiko en "Injili kaluwore gi Mathayo" kata "Injili kaluwore gi Johana." "Ndiko mar abich mar weche machon, Tich Joote en adier ni dhi nyime gi Injili mar adek, ma ondik gi jandik achielno, Luka, laktar kendo osiep jaote Paulo." 7 "Ka Luka kod Tich Joote ne opogore, nenore ni ne oketi lokruok achiel kata ariyo. E chakruok, nenore ni Luka noweyo weche duto mag idho polo e winjruokne mar ariyo; sani weche ma wacho ni 'kendo ne oter e polo' ne omedi e Luka 24:51, mondo ochop e weche ma ne oting'o e singruok mare mar ariyo. 1:2." 8

Josephus siro gik mang'eny ma ondik e Muma ma ne otimore e kinde ma ne Yesu pod ni e piny kod e higni motelo mag kanisa e ndiko mare ma ne wuoyo kuom oganda Jo-Yahudi.

Mano onyiso ni weche duto ma ni e loko moro amora nigi tiende adier mar wachno kaka ne owach kata kaka ne ondik e chakruok.

Okang' Apar mag Losi kod Lando NT¹²

Yesu ma ne ondiki e weche machon- weche iwacho kendo timbe itimo gi Yesu owuon e kinde ma ne pod en ngima e piny.

Kido mag Oganda- timbe kod yie ma ji nigo kuom Yesu oloso kendo otero gi jokristo machon.

Gik ma Ondiki- moko kuom hono kod/kata weche ma Yesu nowacho ochoko kendo ondiki e buge machon ma ne ondik.

Ndiko mondiki- barupe achiel achiel, Injili ma opong'o, kod mamoko, ondik gi weche makende mag gik moko makende.

Pogo- ndiko moko ikopi kendo ioro ne jokristo mamoko ma ni e nam Mediterania duto.

Choko - Jokristo moko chako choko oboke mag Paulo kendo choko kanyachiel Injili mopogore opogore mang'eny.

Keto ji maler- Injili ang'wen, barupe mang'eny ma oting'o, kod ndiko mamoko matin oyiego kaka ndiko ma nigi teko.

Loko dhok- weche ma ni e Muma iloko e dhok mamoko machon kod ma sani: dho Latin, dho Siria, dho Koptik, kod dho Armenia.

Tiend dhok- tiende ndiko maler itimo nonro kuomgi e rang'iny mopogore opogore: weche ma adier, weche mag roho, weche machon, weche mag oganda, kod mamoko.

Tich mare- oganda kod ji ka ji tiyo kod NT kuom gik ma nyalo tiyo: mag lamo, timbe mabeyo, sakrament, kod weche din.

Oboke ma Yudore ne Jogo ma loko dhok

Gik ma ondikgo inyalo pogogi e migepe adek:

- **Oboke mag lwedo:**Gik ma ne ondik mokuongo ne ondik gi lwet jandikno owuon kata gi jandik moro ma ne ochung'negi giwegi.
- **Ndiko mag lwedo:**Muma duto nene igoyo gi lwedo e oboke kata oboke mar ng'ut ng'ato nyaka e kinde ma Gutenberg ne ogoyo Muma mar Latin mokuongo e higa mar 1456.
- **Loki:**Ka iloko Muma e dhok mopogore, thothne iloke kowuok e ndiko mag dho Hibrania kod dho Grik, weche ma ondik gi lwedo, kod weche ma ondik gi lwedo. Kata kamano, loko moko ma ne oloki chon ne owuok kuom loko moro ma ne oloki chon. Golo mokuongo mar dho Ingesa mane olosi gi John Wycliffe e higa mar 1380, ne olosi kowuok e Ndiko mar Vulgate mar Latin. 10

Gik ma ne ondikgo ne ondik e UNCIA [weche duto ne ondik gi weche madongo].

KINDE KINDE NG'ATO WINJO WECHÉ MA WALO GI OTOGRAF kata weche ma ng'ato nyalo ng'eyo, kata ni gin weche ma wuoyo kuom oboke ma adier ma ooro ne ji mopogore opogore.

kata weche ma ng'ato ndiko [ma ondik gi lwedo; tiende ni, ndiko mar lwetwa].

kinde ka kinde ng'ato winjo weche autog

<Ejopa> Rahp gin weche ma gin adier, giwuoyo kuomgi

Oboke ma adier ooro ne chu mopogore opogore

Mokwongo ji mang'eny ne okawo ni ndikogo ne ni e dho Grik machon; tiende ni, buk mar Homer. Kata kamano, bang' higni moko "Ne oyudre gana gi gana mag papyrus e piny Misri chiegni chakruok mar higni mag 1900 ma ne nyiso kit dho Grik ma iluongo ni 'konie' Grik, ma tiende en dho Grik ma ji duto tiyogo. 11

Ndiko mag lwedo, Ndiko mag Kuer, kod Ndiko Mamoko

Ne ondik buge mang'eny ma wuoyo kuom kaka ne ochoko kendo loko Muma. Ondik weche mamoko ma ok nyal kwan ma kwedo tich ma ne otim mar loko dhok kendo pod moko bende ogolo pak kuom somo maber ma ne otim. Jopuonjre mang'eny notho kata ne giyudo masira nikech gombo ma ne gin-go mar keto Muma obed e dhok ma ji ma kawaida tiyogo.

Nitie ndiko mokalo 24,000 (5,000 e dho Grik).Ne oyudre chiegni ndiko mia achiel ma ne ondik gi lwedo e higni mag 1900 ma ne nigi buge moko mag Singruok Manyien. E higni mag 1800, ne oyudre ndiko mamoko ma ne ondik gi lwedo, moko kuom ndiko madongo ma ne oler piny kae.
15

Kodeks mar Sinai. 16 Mano ne oyudre gi Constantin von Tischendorf e ot mar jodolo ma St.

Kodeks mar Vatikanus. 17 Oboke ma ne ondiki gi lwedo ne osebedo e od somo mar Vatican chakre madirom higa mar 1481, to ne pok omiye joma nigi lony nyaka e diere higni mag 1800. Sigana Machon kod Manyien duto oketi mak mana chakre e Jo-Hibrania 9:15 nyaka giko mar Fwenyo, kod Oboke mag Jokwath. Jomathoth ma nigi lony e somo neno ni Kodeks Vaticanus en moko kuom buge ma ng'ato nyalo yiego ahinya e Ndiko Manyien.

Kodeks Aleksandriano. 18 Ndiko mag higni mag 500 ma nigi chiegni weche duto mag Singruok Manyien kendo okawe kaka jo aneno ma nyalo geno ahinya kuom Oboke Maduong' kod Fwenyo.

Kodeks mar Efraimi. 19 Oboke machielo ma ne ondik e higni mag 500 ma ne nigi sula maduong' mar Singruok Manyien to ne ogol moko kuomgi kendo ondik e wigi gi lendo mag Efraim Maler. Bang'e, ne ong'eyo tiend wachno nikech tich matek ma Tischendorf notimo.

Kodeks mar Besa. 20 Ndiko mathoth mag higni mag 500 ma ne nigi Injili kod Tich Joote ma ne nigi ndiko mopogore ahinya gi ndiko mamoko ma ne ondik e kindeno.

Kodeks mar Washington(ma bende iluongo ni Injili ma nigi thuolo). 21 Oboke mane ondiki gi lwedo mar senchari abich man kod Injili ang'wen duto - oketi e Rieko mar Smithsonian e boma ma Washington DC

"Kapok higni mag 1500 kod masin mar Guttenberg ochopo, kopi duto mag buk moro amora ne ondik gi lwedo kendo kuom mano ne iluongo ni ndiko mag lwedo. Kata obedo ni nitie pogruok moko e ndiko e kind ndiko moko mag lwedo, onge pogruok maduong' e weche madongo mag puonj. Wanyalo bedo gi yie ni Muma ma kawuono en adier ni en Wach Nyasaye owuon."

Oboke mag Nam Mathoth

Oboke mag Nam Mathoth nigi oboke madirom 1000, ma nyalo bedo ni thothgi ne ondikgi gi Jo-Essene e kinde ma ne ochako higa mar 200 kapok Kristo obiro nyaka higa mar 68 bang' Kristo. moriwo nyaka weche ma ne owuok e Muma mar dho Hibrania, ma ne oyudre e kind higa mar 1947 nyaka 1979 e gode machiegni gi Wadi Qumran e dho nam ma yo nyandwat ma yo podho chieng' mar Nam Mathoth) e piny Israel. 22 Oboke mag Nam Mathoth ne ondikgi kapok ondik

Kodeks Sinaitikus kod Kodeks Vatikanus (350 bang' Kristo) kod ndiko mag dho Hibrania ma ne ondik gi lwedo e higni mag 900, Jomasoretote machuok. 23

E kinde ma ne itimo lokruok e din mar Jo-Protestant, ne omedore loko Muma e dhok ma ji mang'eny tiyogo. Onge achiel kuom ndikogo ma ne yudore gi jogo ma ne oloko Muma mar King James.

Dick Sztanyo nondiko e higa mar 1985 ni, "Nitie MSS mokalo 5,336 (ndiko mag lwedo) mag Singruok Manyien mar Jo-Grik (e duto kata e ng'etgi, thothne gin ng'enyne) ma sani ondiki." 24 ... "kaachiel gi mano, nitie weche machon mokalo 2,000, kaka Peshitto mag dho Coptic, Armenia, kod Siria, ma thothgi ne ondik e higni mag ariyo kod adek. 5,000 mag dho Grik, 10,000 mag dho Latin, kod 9,000 mamoko—ma gin kopi mokalo 24,000 mag ndiko kata buoge moko mag Singruok Manyien. Gigo ondik higni 100 nyaka 300 bang' ka ne ondikgi mokuongo. 25 "Onge kiawa ni nitie mathoth sani. Kaka ndiko mang'eny ma ondik gi lwedo, weche ma ondik gi lwedo, kod ndiko mag "wuon kanisa" mopogore ahinya e okang' moro, ere kaka ng'ato nyalo yie ni Muma oseloko gombo mar jondiko mokwongo?

Par ane weche maluwogi:

"Kesno chalo gi mar oboke moro mar ng'ato. Ng'at moro ma jaber noweyo mwandu mang'eny ma ne oting'o ne nyithinde ma ne gin jodongo mag anyuola mar adek, kendo ne ok onego opogre nyaka thothgi ochopo e higni mag dongo. E kinde ma ne odhi nyime, kopi mang'eny mag oboke ne olandre e kind joma ne nigi gombo, thothgi ne gin kopi mag ofis ma ne ondiki e kinde ma ne ondikie filed ne owang' gi weche duto ma ne ni e iye. Ka kinde mar pogo ne ochopo machiegni, okil moro ma ne ng'iyo gik moko ne omiyo ripot ni onge kopi ariyo ma ne nitie mag barua ma ne ondikie weche mag ng'ato ma ne chahre. ne oting'o makosa mag spel kata mag grammar ma ne olosi gi namba ma ne ondik, to ni e kopi moro amora ma ne ok otimo makosago ne oketho ratiro mag jogo ma ne odhi yudo mwandu; ne gipogo mwandugo gi mor malong'o ne ji duto, kendo ne gin gadier ahinya ni ne gitimo dwaro mar wuon-gi maduong' molooyo ka ne ginyalo rito kopi mokwongo mondo oyud ber mar ng'at achiel ma ne dhi bedo ja-loch, to kopigo, kata obedo ni ne gin gi ketho, ne ok nyal bedo gi ng'eyo ma ok kare. alarm ma ne otero penjo, ma ne okelo adier ni ng'at ma nigi kopi ma ok oromo chuth nigi e iye gik moko duto ma ne ni e kopi mokwongo mar puonj, ting', kod thuolo." 26

Yor loko dhok

Koro nikech geno mar tiyo kod ndiko mag lwedogi e loko weche oseket, wach mapek ahinya mar loko weche e dhok mamoko (dhok mamoko) nyalo chakore. Jogo ma loko dhok nyaka ng'ad bura:

- En weche kata weche mage ma nyaka okaw kanyachiel kaka ranyisi mar dhok?
- Ang'o ma en wach ma owinjore e dhok ma iwinjoe?
- Be wachno en wach ma tiyo kata ma ok tiyo? Be en kinde mokalo, kinde ma sani kata kinde mabiro?
- Bende mood mar wachno nyiso, ochung'ne gimoro, kendo ochung'ne gima onego otim?
- En yo mane, ma en puonj mag loko dhok, ma ibiro tiyogo e loko dhok?
- Kuom Singruok Manyien, en MSS mane ma owinjore otigodo, MSS ma nigi kopi mang'eny, ndiko machon molooyo, koso ndiko ma jogo ma loko dhok neno ni nyalo geno

ahinya? MSS ok gin kopi ma adier, gisepogore kuom higni mang'eny, kendo ginyalo bedo mana weche ma jondiko machon nondiko ka giparo.

- En chike mage mag loko ma ibiro luwo kata ma owinjore iket chike manyien?

Oik, Onono, Opogo e Kidienje, kendo Opim

Kapok loko dhok moro amora ochako, nyaka oyie chike kendo nyaka ondiki barupe:

1. Grup mar Ndiko ma nigi sitael kod gramma machalre e familia mag Ndiko.27

- A. Byzantium kata Wuokchieng' –higni mag apar, ndiko mokwongo ma ne jogo ma ne loko dhok mag dhok ma ne otiyogo.
- B. Jo-West - nyalo bedo ni ok nyal geno kendo ma ji ng'adoe bura ahinya.
- C. Kaisaria - Nyalo bedo ni Origen ne okel e Kaisaria .
- D. Aleksandria - ma ne ondik gi jondiko ma ne ni Aleksandria ma Misri, kendo ne otigodo kaka ndiko maduong' gi jogo ma ne loko dhok mag RSV .
 - 1) Vatikano kata B MSS (higni mag higni mag 400)
 - 2) MSS mar Sinaiti kata Alfa (e higni mag 1900)
- E. Jo-Koptik
- F. Ndiko mar Latin (Jerome noloko e higni mag 500 - Jo-Katholik).
- G. Dho-Siria kata Pesito (nyalo bedo ni en MSS ma ne ondik e higni mag 200).
- H. Weche ma yudore e ndiko mang'eny mag “wuon kanisa.”

2. Som Ndiko mag lwedo ., “ng'ado bura kuom weche ma ondik,” ka en gi gombo mar loso kendo weche ma ne ondik mokuongo ma ne ochoki kowuok e anyuola mar weche ma ondik ka otio gi somo mopogore opogore ma wuok e MSS mang'eny nikech onge MSS ariyo ma chalre chuth. Oboke ma kamano miyo yudo ndiko kata kit dho Grik.

Kido mag Ndiko

- A. Byzantium - okawe kowuok e Ndiko mar Byzantium ma jogo ma ne ochung'ne luongo ni Ndiko mar Jomathoth kendo ma itiyogo e KJV. Bende, ong'ere ni en Tekstus ma rwako gik moko.
- B. Westcott-Hort - okawe kowuok e Ndiko mar Aleksandria ma ne otigodo e ndiko ma oselok (RSV), dho Ingesa (ESV), kod dho Amerika (ASV).
- C. Eklektik - tiyo kod yo mar "ranyisi maberie molojo" kendo itiyogo gi loko dhok chakre ASV 28

“E higa mar 1841, ne ogoyo Singruok Manyien mar dho Ingesa ma nigi Hexapla. E giko mar higni mag 1900, ne nitie ndiko adek mabeyo ahinya mag Singruok Manyien mag dho Grik: mag Tregelles, mag Tischendorf, kod mag Wescott kod Hort. 29

Odiechieng'ni, Riwrwok mar Muma ma Riwrwok mar UBS 4th Ed. kendo Nestle mar 27. gin ndiko mag dho Grik ma ji mang'eny tiyogo e loko dhok.

3. Keto Chikemondo ong'e ni gin buge kata ndiko mage ma owinjore oketi kendo/kata gin buge mage ma owinjore oketi .nyaka oket oko.

- a. Ndiko nyaka wacho ni en wach Nyasaye kata ka en wach maler kata ma ok ondiki.
- b. Be ne ondik gi jogo ma osetimnegi ranyisi ni gin jochung' ne Nyasaye mondo omigi fwenyruok?
- c. Be en adier kendo ok odhi ataro gi ndiko ma ong'ere ni gin adier?

- d. Be ne oyudo (manyiso ni, ne ochoki, osomo, kendo otigodo) gi oganda Nyasaye (Israel e kinde machon, kanisa e kinde manyien) mapiyo bang' ndiko?
- e. Be ne ondik gi jandiko ma nigi teko, kidi ma ne ochako kanisa kata ng'at ma ne oneno gi wang'e gik ma ne otimore?
- f. Bende ji ma ne ong'eyo gik ma ne owach ni ne otimore ne nigi thuolo mar temogi? Mondo gibed gi nyalo mar temogi, nyaka bed ni ne otimore e kinde ma jogo ma ng'ado bura kuom adiergi pod ngima. 30

Ranyisi ma ondiki piny kae osegol oko e Muma mang'eny to nitie mathoth mamoko. 31Gigo inyalo loso e yo machuok kaka:

- a) Ondiki bang' kinde ahinya
- b) ok ondiki gi jaote kata osiepne machiegni
- c) ne odhi ataro gi ndiko ma ong'ere ni gin adier (ma ok owinjore).

Oboke mag Apokrifane owuok e ndiko mag Septuagint mar dho Grik ma onge ndiko mag dho Hibrania ma ne ondikie. 32

Oboke mar Klement Ine ondik chiegni higa mar 95-6 bang' Kristo e nying kanisa mar Rumi kendo ne oketi e listi moko machon mag kanisa. Clement I en ndiko machon moloyo mar Jokristo ma OK ni e buge mag chik. Obokeno sani oketi e kidiyen mar grup mar ndiko ma iluongo ni "Wuon Joote," ma en grup mar ndiko ma ne ondik e kinde ma joote kod jomamoko ma ne oneno gi wang'gi ngima Yesu Kristo pod ngima.

Japuonj:Puonjruok mar Ruoth Kokalo kuom Joote Apar gi Ariyo ne Pinje. Didache en buk mar puonj mag tim makare kod tim mag kanisa ma ong'ere kuom lamo mare mar lamo ma ok ti gi dhok mar chiwo misango. Didache ne "olal" kuom higni mia mathoth nyaka ne oyudre kendo e higa mar 1875 e Od Jodolo ma Yerusalem mar Liel Maler ma Konstantinople. Mana kaka Clement I, Didache sani en achiel kuom ndiko ma iluongo ni "Wuon Jo-Aposto," ma gin ndiko machon moloyo mag grup maduong' ma iluongo ni "Wuon Kanisa."

Kwayo ng'uono mokwongo gi Justin ma ne otho nikech yie: Justin Martyr en achiel kuom jogo manigi huma ahinya e weche mag ng'uono mag Jokristo (jochung' mag yie). Ne onyuole madirom higa mar 100 bang' Kristo e taon mar Shekem, piny Samaria. Ne olokore obedo Jakristo kuom higni madirom 130. Tije mag Justin sani gin moko kuom grup mar ndiko ma iluongo ni "Wuon Kanisa." Kwayo mare mokwongo mar ng'uono ne dwaro nyiso ni Jokristo ok en adier kuom weche mopogore opogore ma ne odonjnegogi kendo mondo onyis ni din mar Jokristo en adier.

Injili mar Tomasen ranyisi mar buk ma ne owuok kuom grup ma ne ondiki ni en buk ma ne ok owinjore. En oboke mar Jo-Gnostik. Kuom andiko duto mag Jokristo ma gin Jo-Gnostik mane ni e kind buge mane oyudre e boma mar Nag Hammadi e piny Misri e higa mar 1945, Injili mar Thomas ema chahre ahinya gi buge mag kano. En buk ma oting'o weche 114 (logia) ma ne Yesu owacho, ma thothgi chalo gi ma ni e Muma kod mamoko ma josomo neno ni gin weche adier mag Kristo. Nyaka bed ni Tomas nondiko e piny Siria chiegni higa mar 140 bang' Kristo (e kinde Jokristo kata kinde ma ji mang'eny tiyogo).

Injili mar Tomas ma ne ondiki e kinde matinochako gi wach moro ma wuoyo kuom Yesu ma ne ja higni abich ma ne oloso winyo apar gi ariyo gi lum. Oting'o lwete; gibiro e ngima kendo giwuok gi yamo. Sigana maber to e sigana maluwo, nyathi Yesu kuong'o wuoyi moro kendo omiyo otho. Bang'e, Yesu ne owang' ka nyathi machielo ne ogoye e goke kendo ogoye nyaka otho! Injili ma kamano, ma nyalo bedo ni osebedo machon ahinya e higni mag 200, en buk mopogore gi Injili mar Jo-Gnostik ma ne ondik gi Thomas.

Ngima mar Adam gi Hawa: Bukuni en wach ma oting'o weche mathoth e wi chuech moloyo ma yudore e bug Chakruok, kendo oting'o malaike ma nigi ich wang', thuol ma nigi rieko mang'eny, kod weche mathoth e wi lwar mar Hawa kuom ng'uono kaluwore gi kaka ne oneno.

Buku mar Jubili: Oboke mar dho Hibrania ma ok ong'ere maberni chiwo duoko mar penjo ma osebedo ka chando Jokristo kuom higni mathoth -- ka Adam gi Hawa ne nigi nyithindo ma yawuowi kende, to ka onge dhano mamoko ma ne nitie, to ng'ano mane onyuolo dhano? Ndiko ni nyiso ni Adam gi Hawa ne nigi nyithindo 9 kendo ni nyamin Kain matin miluongo ni Awan ne obedo chiege. Paro ni dhano ne onyuol gi tudruok mar anyuola ne dhi bedo mapek ahinya -- kendo ma en paro ma ok adier.

Buku mar Enok: Bukuni somore kaka filim mar gik ma timore e kindegi, ma wuoyo kuom malaike ma ne osepodho, jolweny madongo ma ne nigi riyo mar remo, piny ma ne osebedo ot mar dhano ma ne medo bedo gi ketho kod bura mar Nyasaye ma ne onego ogol kata obedo ni ne ok omiye thuolo e Bibilia mang'eny mag piny Ugwe; osebedo ka itiyogo kuom higni mathoth gi Jokristo ma jo Ethiopia. Ne oyudre buoge madongo mag bugni kaka moko kuom buge ma ne ondiki e Nam Mathoth.

Injili mokwongo mar Jakobo: Bukuni chiwo weche matut matuomo ngima Maria ma Nyar-Nyasaye, jonyuolne, nyuolne, kod kinde ma ne en rawera, ma gin weche ma ok yudre e Injili mag Singruok Manyien, to ma Jokristo mang'eny machon ne ohero ahinya.

Injili mar Maria: Ndiko mar Gnostik maeni nyiso ni Maria Magdalena nyalo bedo ni ne en jaote, kata jaote ma ne tayo, to ok dhako ma jachien. Kata obedo ni ndiko moko e Muma neno ni kwedo mon bedo gi dwol e kind Jokristo, ndiko ni konyo e kelo ywak e wi tich ma mon nigo e kanisa.

Injili mar Nikodemo: Mae en wach mar ng'ado bura kendo nego Yesu kod dok piny e mach ma ok tho. Kaluwore gi wach maberni, Jawar nyiso teko mare kuom Satan kuom golo jodongo kaka Adam, Isaya, kod Ibrahim kuom Gehena.

Apokalips mar Petro: Apokalips mar Petro nyiso ni nitie yo ma inyalo wuokgo kuom kum ne joma timo gik maricho kendo onyiso ni luoro mar apokalips en yo ma Nyasaye nyalo miyo ji obed gi luoro mondo gibed gi ngima maber kendo gitim richo matin.

4. Weche mag loko dhokkata yore ma ineno ni owinjore ahinya nyaka ng'ere.

A. Oting'o weche ma ng'ato nyalo ng'eyo maber (Otemo rito kit weche ma ondiki, kaka oloso sentens kod kaka otiyo gi weche e yo machalre). Bibilia ma Young noloko kaka weche ma ng'ato nyalo ng'eyo kod Muma ma nigi weche ma ng'ato nyalo ng'eyo gin ranyisi moko .

B. Oloko weche ma chalre gi weche kata weche ma ng'ato nyalo ng'eyo – wach ka wach.

- C. Kido mar Dinamik – paro kuom paro. Dynamic maromre nigi gik mathoth ma ng’ato nyalo ng’eyo kendo loso weche ma tudruok gi puonjni ma konyo e ng’ado bura mapek to kuom duto yot ahinya somo.
- D. Bedo thuolo ma ok owinjore (Paro mar jogo ma loko dhok kuom loko weche kaka tiende ka ok gipar ahinya kata ma ok gipar matut kuom kaka ogere).
- E. Lok mar dhok kata loko mar dhok ma chiegni ahinya

5. Famili mar Ndiko mar Ndiko kod Kido mar Ndiko ma Ibiro Tiyogo. En ndiko mane ma owinjore otigodo e ndiko machon moloyo ma nitie; eg, jogo ma ne ni e higa mar 350 AD kata kopi ma ne yudore ahinya to ne ondikgi bang’e ahinya?

6. Bed Adier gi Weche kod Tiende Mokuongo. Weche mang’eny e dhok ma irwakoe nigi tiende mopogore opogore mana kaka dhok ma iluwogo bende. Omiyo, nyaka ipar matut e yiero wach ma owinjore ahinya e dhok ma ibiro rwakoe ma owinjore otigodo e nyiso tiend wach ma ne ondikie. Ranyisi mar achiel kuom weche ma ne olosi chon kod ma sani en wach mar dho Grik ma iluongo ni baptizo ma tiende en ng’ado, ng’ado kata ng’ado pi (iketo). Be owinjore oloke ni ng’ado, pong’o kata ng’ado? E wachni, jogo ma ne loko dhok ne oyie gi teko mag siasa kuom ok loko dhok, to ne giloso wach manyien, batiso, kuom loko weche mag dho Grik. Mano ne omiyo wachno manyienno oriwo gik ma ji timo sani e tiende. Kuom mano, pek kod siasa ne oloyo tim makare.

Gik ma itiyogo e dhok nyalo kelo pek ka ok winjore, kaka ranyisi, wach mar dho Ingesa ma wacho ni "fox e ot mar ng'ombe" onge gimoro amora ma oting'o gi ng'ombe kata udi mag ng'ombe e tiende. Ng’ato nyalo kata bedo ni ok ong’eyo ni weche ma kamago itiyogo e dhok ma itiyogo e ng’ado wach. Bende, nikech ne onge thuolo kata ranyisi ma ne ondiki e ndiko mag UNCAL kata ma ne ondik gi lwedo gi ng’ato, ng’ado weche kaka “Nyasaye onge kamoro” ne nyalo nyiso ni “Nyasaye onge kamoro” kata ni “Nyasaye sani ni kae.” Nyaka weche ma ni e iye onyis ni en ang’o ma en adier.

Pek mag loko weche ka weche³³

Oloko wach ka wach ok nyalre nikech dhok mopogore opogore nigi kido mopogore opogore kod kinde mopogore opogore ma ok tero e dhok mamoko. Kuom ranyisi, 1 Jokorintho 16:8-9 wacho kama: “To abiro dong’ Efeso nyaka Pentekost, nikech dhoot maduong’ mar tich maber oyaberena, kendo nitie ji mang’eny ma kweda” (NIV).

Wach ka wach: Obiro dhi nyime to e Efeso nyaka Pentekost. Dhoot ne an oyabere maduong’ kendo ma tiyo kendo wasiki mang’eny.

Seche moko loko weche ma gin-go ne ok bi bedo gi puonj moro amora e dho Ingesa nikech weche ma ne itiyogo e dho Grik kata weche ma ne itiyogo e ranyisi. Tich Joote 17:18 (NW) Jo-Epikuro kod Jo-Stoik moko ne otimo mbaka kode. Jomoko nopenjo ni, “En ang’o ma ng’atni ma ng’iyo gik moko (ng’at ma ng’iyo kodhi, ng’at ma ng’iyo gik moko kata ng’at ma ng’iyo gik moko) temo wacho?” Oboke mamoko wacho ni; “Onego obed ni owuoyo kuom nyiseche mag pinje mamoko.” Jofilosofi ne owacho wehego nikech Paulo ne lando Wach Maber kuom Yesu kendo nowacho ni ji biro chier kendo e ngima.

1 Jo-Tesalonika 4:4 (NW) ...ni ng'ato ka ng'ato kuomu onego opuonjre rito ringre owuon e yo maler kendo ma nigi luor. [skeuos, (meli, gimoro ma itiyogo, gige ot, gige ot) ktaomai (yudo, yudo, bedo gi, yudo, bedo gi, chiwo, nyiewo) en (e wi, bang', kwedo, chiegni, e, chuth, e kind, kaka, e, kapok, e kind) hagiasko (ler; maler, maler,]

Weche moko nigi tiende mopogore opogore kaluwore gi gima ondikie. Kuom ranyisi, wach mar dho grik miluongo ni splanchnon - ich, ich, hera, ng'uono, ng'uono.

Kuom ranyisi, e Tich Joote 1:18 wacho ni "Kokalo kuom duoko ma ne oyudo kuom timbene ma ok beyo, Judas nonyiewo puoth, kuno ne olwar gi wiye, ringrene ne owang' kendo ich duto ne oumo oko" kendo Jo-Filipi 1:8 (KJV) wacho ni "Nimar Nyasaye en ng'at maduong' ahinya e weche duto ma an-go, (ma ng'ato nyalo ng'eyo) mar Yesu Kristo."

Joma somo Muma ohero geno loko dhok ka gitiyo gi puonj ma oselokre mar loko dhok, kit ndiko ma ng'ato nyalo ng'eyo maber, kod anyuola mar ndiko mag Alexandria. Kata kamano, NKJV notiyo kod anyuola mar Jo-Bizantium, kit Jo-Bizantium kod puonj mar weche ma oloki, ASV notiyo kod anyuola mar Jo-Aleksandria kata mar Jo-Westcott-Hort kod puonj mar weche ma oloki kendo NIV notiyo kod anyuola mar Jo-Aleksandria kata ma Ugwe, kit Jo-Westcott-Hort kod puonj mar Jo-Westcott-Hort. Theory mar loko weche ma ng'ato nyalo ng'eyo en gima ng'ato nyalo ng'ado e wiye kendo onyalo loko weche mopogore opogore, omiyo okawe ni ok nyal gene ahinya.

Loko machon

Jogo ma ne oloko dhok mokwongo ne ochako gi ndiko moko matindo, gik ma ne ondiki gi lwedo, kod ndiko mag "Wuon Jo-Aposto" kod "Won-Kanisa" machon kaka ne giwuoyogo kinde ka kinde kuom ndiko mag joote. Bang' higni moko, yudo barupe mang'eny mamoko nomiyo ondik weche manyien kendo mabeyo mag dho Grik ma ne ogolo ler kuom weche moko kata weche ma ne ji ng'adoe bura, to bende ne okelo kiawa kuom weche mamoko.

Lok machon mag Singruok Manyien nyalo miyowa ng'eyo maduong' e wi ndiko mag dho Grik ma ne olokigo. 13

higa mar 180. Ne ochako loko Ndiko Manyien mokwongo kowuok e dho Grik nyaka e dho Latin, Siria, kod Koptik.

higa mar 195Nying' mar loko mokwongo mar Singruok Machon kod Manyien e dho Latin ne iluongo ni Latin Machon. Kaka Singruok ariyogo ne oloki kowuok e dho Grik kendo onge kopi ma nitie sani. Kidieny mag dho Latin machon ne oyudre e weche ma ne ondiki gi wuon kanisa miluongo ni Tertullian, mane odak e higni mag 160-220 bang' Kristo e piny Afrika ma Ugwe kendo nondiko buge mag weche din.

Higa 300 bang' KristoDho Siria Machon ne en loko mar Singruok Manyien kowuok e dho Grik nyaka e dho Siria [dho Armenia ma nyalo bedo ni ne itiyogo ne Jo-Asiria ma ne gin Jo-Maroni kod Jo-Kaldea .(r)].

Higa 300 bang' KristoGik ma ne ondik e dho Kop: Ne itiyo gi dho Kop e dhok ang'wen ma ne itiyogo e piny Misri. Ne oloko Muma e dhok ka dhok kuom dhok ang'wengogo.

higa mar 380Ne okawe ni dho Latin machon ma bende iluongo ni Italia ok nyal gene. "E kindeno ne nitie loko mang'eny ma ne opogore opogore, kendo ne onge moro ma ne nigi teko mar ng'ado bura ma ne nyalo ng'ado bura ka dwarore. Ne en paro kuom chal mar chandruok ma ne nitie e loko ma ne nitie, kod pogruok ma ne gin-go kod pogruok ma ne gin-go, ma ne omiyo DaJesus nooro Jero [Papa] tich mare. timne." 14

"Josomo mang'eny oyie ni weche duto mag Singruok Manyien ne ondik e dho Grik. Kido adek madongo mag ndiko kinde moko iluongo ni kit ndiko mag piny Ugwe, kit ndiko mag Alexandria, kod kit ndiko mag Byzantine. (moriwo nyaka Peshitta kod ndiko mar injili ma winjore) kod dho Latin (ma gin dhok ma ng'ato nyalo ng'eyogo).

"Jopuonjre moko manok oyie ni dho Aram en gima duong' ahinya - ni moko kuom Singruok Manyien mar Jo-Grik gin loko mar dho Aram machon, ahinya Injili mar Matayo. Kuomgi, kwan matindo oyie Peshitta mar Siria kaka ochung' ne dhok mokuongo, to thothgi kawo yo mapek mar loso kendo ndiko mokuongo."

"E kinde mag higni mag 400, dho Latin nochako kawo kar dho Grik kaka dhok ma ji mang'eny tiyogo. Lok mang'eny mag dho Latin, ma kinde mang'eny ne ok gin adier, ne odonjo e piny. Kanisa ne dwaro loko ma owinjore.

Dho Latin

"Papa Damasus ne omiyo tijno ne Jerome, japuonjne mar weche din kendo nyalo bedo ni en ng'at mane osomo ahinya e kinde ni. Loko mar Jerome, miluongo ni Vulgate mar Latin (ma tiende en Muma ma ok owinjore kata ma pile) ne obedo Muma mar Higni Machon."

Jerome ne en japuonjre kendo ne ohero ahinya Origen ma ne en jalony e ng'iyo weche din, ma kata obedo ni ne en gi teko ahinya e piny ma milambo, ji duto ne ok oyiego kaka ng'at ma luwo din.

Oboke machon mar Latin, kata Itala, ma Jerome ne dhi loso, ne ondik e higni mag ariyo, ma ok okalo higa mar 157 bang' Kristo, ka ne oloke Singruok Manyien mare kowuok e ndiko mag dho Grik ma ne ondiki e kindeno. Thoth kopi mage pod ne luwore gi weche madongo ma ne ondik e piny ma milambo. To thothgi ne oseyudo masira mar ketho chik kendo ne gin kaka ndiko mag Jo-Grik ma ne iluongo ni kit Eusebio-Origen, ma ne oting'o weche ma ne ok owinjore kendo ma ne oting'o weche ma ne ok owinjore ma ne osebedo ka ng'anjo nyaka e higa mar 200 bang' Kristo. ne oriwo buge mang'eny mag Apokrifa. Kendo, kata obedo ni ne otimne nonro matin gi jopuonjre moko matin manyocha e piny ma milambo ma ne oketo e wang'e kod ndiko mag Jo-Grik ma ne okethore ma ne omiyogi thuolo mokuongo, duoko ne en ni bang' kinde "Origenism ne opong'o Kanisa Katolik kokalo kuom Jerome, wuon Jokristo mag Latin."

Vulgate mar dho Latin nobedo Muma mar Kanisa mar Podhochieng' nyaka e kinde ma ne ochako lokore e din mar Jo-Protestant e higni mag 1500. Odhi nyime bedo loko ma nigi teko mar Kanisa mar Katholik mar Rumi nyaka sani.

Ka higni mathoth ne dhi nyime, dho Latin ne obedo dhok ma ne ji ma ne osomo tiyogo to ne ok en dhok ma ji mang'eny ne tiyogo. Ne dhi somo Muma e dho Latin to oganda mang'eny ne ok nyal winjo tiend wachno. "Oboke mokwongo ma ne ogoyo e Singruok Manyien e dho Grik ne oneno e higa mar 1516 kowuok e masin mar loso buge mag Froben. ma ne en-go chon (rd)] ma ne en-go, ma ne otieko lokogi kowuok e buge mag Vulgate ma ne onge gi ndiko ma ne ondikie gi dho Grik. ne oneno gi kiawa gi jotelo moko mag Kanisa mare.

Tekstas Reseptas

"Oboke mokwongo ma ne nigi gige ng'iyu (somo mopogore opogore e ndiko mag lwedo) ne olosi gi jalo ma ne ogoyo buge Robert Estienne ma ne odak Paris e higa mar 1550. omnibus receptum' ('ma sani ji duto rwako').

"Fuonruok mar ndiko machon, kaka Kodex Sinaiticus kod Kodeks Vaticanus, nomiyo jopuonjre oloko paro ma ne gin-go kuom ndiko ni. rejected bang'e, ndiko ma ng'ato nyalo ng'ado burago, ochung'ne nonro ma josomo osetimo kendo yudo weche moko ma ne ondik e kind higni machuok bang' ka ne ondik ndiko mag Singruok Manyien. e kinde mar Loch mar Jo-Protestant, pod gihero Ndiko mar Jo-Protestant kata 'Ndiko mar Jo-Byzantium' ma chal gi mano."

Loke mamoko machon mag Muma ne gin dho Armenia, dho Georgia, kod dho Ethiopia, dho Slavic, kod dho Goth."

E higni mag 1400 kod 1500, Kanisa mar Jo-Katholik mar Rumi ne ogeng'o kata goyogi mana kaka Pinyruodh Ingesa notimo.

Loko Dhok E Dhok Ma Ong'eyo

Lok mokwongo mar Muma ma ne oloki e dho Ingesa e higa mar 1382 e piny Ulaya.

1382 bang' Kristo - Wiklif

Loko mokwongo mar Muma malong'o e dho Ingesa ne olosi kowuok e dho Latin Vulgate gi John Wycliffe kod jolupne. Ne ooro jolendo wuoth, ma Lollards, e piny Ingesa duto mane okelo lokruok mar chuny."34 Tij Wycliffe ne otimre higni 200 kata matin kapok tij Luther kata Tyndale. Tije duto mag Wycliffe ne okaki e Bura Maduong' mar Florence e higa 1415.

1408 Bura mar Oksford

Kanisano ne ok oyie loko Muma e dhok ma ji tiyogo mak mana ka jotelo mag Kanisa oyienegi.

1454-1456 - Gutenberg

Yudo Muma ne omedore ahinya nikech Guttenburg nene ochweyo masin mar goyo buge.

Higa 1525 - Muma mar Tyndale

Loko mar Singruok Manyien ma ne olosi e dho Ingesa ma Tyndale noloso ne olosi kowuok e ndiko mar dho Grik ma Erasmus nondiko kendo opim gi Vulgate. E higa mar 1536, ne onego Tyndale.

1534 - Muma mar Luther

E kindeno, Luther ne oseloko Muma duto e dho-Jamani (ne otieko ndiko Singruok Manyien mokwongo). Ne ogoyo oboke moro e higa mar 1541 e boma mar Wittenberg. E loko Singruok

Machon, Luther nogolo oko Ndiko ma ok ondiki e buge mag Singruok Machon. Bende, ne omiyo buge moko mag Singruok Manyien nengo maduong' moloji buge mamoko, kendo ne okawo buge mag Jakobo, Juda, Jo-Hibrania, kod Fweny kaka buge ma piny.

Mail 1535

Coverdale, Bisop mokuongo mar Joprotellant e boma ma Exeter, ne ogoyo Muma mare mar dho Ingesa, mane oloke kowuok e dho Latin kod dho Jirman.

1539 Muma Maduong'

Bende nong'ere kaka Muma mar Cromwell, en Muma mokuongo mar dho Ingesa mane owene ratiro mar tiyo kod oganda e kanisa. Ne olose kendo e higa mar 1561 kendo bang'e ne ong'ere kaka Muma mar Bishop.

1557 Muma mar Jeneva

En mana loko mar Siga Manyien mane ogo e kinde loch mar Mary Tudor, ne en Muma mane osomo ahinya, kendo nodong' en Muma mar familia e piny Ingesa nyaka e Lweny mar Jopinyno (1642). Ne opogo wehego e ndiko ma ne en okang' mokwongo e Muma moro amora mar dho Ingesa.

1610 Muma mar Jo-Katholik

Ne ogoyo buk mar Singruok Machon mar Jo-Katholik e dho Ingesa. Motelo, ne oselok Ndiko Manyien e Rheims, kendo moko ne wacho ni Ruoth Jakobo ne nigi gowi kuom ndikono.

1611 Ruoth Jakobo (Dhoge ma Ochiw)

Lok mar Muma ma ne ong'ere ahinya e dho Ingesa ne omiye chik gi Ruoth Jakobo kendo ne oketo Muma ma ok ondiki kaka appendiks. "Jakobo nomiyo jogo ma ne oloko dhok chike ma ne ochung'ne ng'eyo ni dhok manyienno ne dhi luwo .puonj mar kanisakendo nyisoepiskopoloso mar Kanisa mar Ingesa kod yie ma en-go kuom ng'ato .oketjodolo mag dini [Daniel 2003, s. 438]. Oloko wehego ne otim gi jopuonjre 47, kendo gin duto ne gin jokanyo mag Kanisa mar Ingesa [Daniel 2003, s. 436]." 34aKaka ne omiye ratiro gi Ruoth Jakobo, ne ong'ere kaka Muma ma Ochiw.

1885 Olok

1901 Ndiko mar Amerka

1946 Olok weche mapile

Version ni en loko weche ma ne oloki chon e dho Ingesa, kendo oting'o weche ma ne itiyogo e kindegi kar dhok machon. Ne oloko Ndiko mar Apokrifa kamano e higa mar 1957, kendo ne owuok e higa mar 1966, ne oloso Ndiko mar Jo-Katholik mar RSV.

1978 Ndiko Manyien mar Piny mangima

Lokruokni, ma ne otim gi Jo-Injili kendo ma ne ogeno achiel kachiel kuom dhok ma ne ondikgo, ne otieko bang' somo kuom higni mokalo piero ariyo.

1982 Ndiko Manyien mar Ruoth Jakobo

Ok en loko manyien - en mana loko weche ma ne olosi e dho Ingesa ma sani, omiyo, en gi olo machal gi mar KJV .

1988 Ndiko Manyien ma Olosi

Oboke ma kamano ochung'ne dhok ma ok ochung'ne ng'ato ka ng'ato kendo ne olosi gi komiti mar jopuonjre mag Jo-Protestant kod Jo-Katholik, ma ne oriwo bende jalony achiel ma Ja-Yahudi. 35

1995 Wach Nyasaye ne Pinje (GWT) WACH NYASAYE tiyo kod yo mar loko dhok -- ma chal gi yo ma ji mang'eny oyiego ma jogo ma loko dhok ma gin misionari tiyogo e piny mangima sani. Omiyo, osomo mayot, owinjore gi weche ma ondik e Muma, kendo onyiso tiend Muma maler kendo ma ng'ato nyalo ng'eyo moloyo loko moro amora mar dho Ingesa. 36

2001 Ndiko mar Dho Ingesa (ESV)

Mopogore gi weche mang'eny ma sani, ma luwo yo mar ng'eyo weche ma ng'ato ka ng'ato nyalo ng'eyo (DE), ESV "temo kaka nyalore mondo omak weche ma kare mag ndiko mokuongo kod yo ma jandiko ka jandiko mar Muma nondikogo." Omiyo, gino mane odwaro timo ne en mondo ogol, gaset ma "wach-ka-wach." Oboke ma ne otigodo e dhok mokwongo ma ne otigodo e tijno ne gin oboke mag Jo-Masoret ma ne ondiki e Singruok Machon, ma en Singruok Manyien, ma en Singruok Manyien mar Jo-Grik (1993 - UBS mar 4) kod Singruok Manyien mar Jo-Grik. Loki mar dho Ingesa mar dhok manyienni chalo e yo moro gi RSV mar higa mar 1971, ka iweyo gik ma ne oting'o weche ma ne ondiki e dhokno. 37

Onge loko mar Muma ma oromo chuth.

- A. Jogo ma loko Muma ok ondiki gi roho mar Nyasaye.
- B. Gin mana weche ma ne ondiki e okang' mokuongo ma ne ondiki gi Nyasaye.
- C. Versi duto nigi olo kod pogruok.
- D. Jogo ma loko dhok kelo paro ma ok kare e lokogi.

En tim maber somo ahinya kowuok e ndiko achielno to ok mana somo kende. Kapo ni, kuom ranyisi, isomo ahinya NKJV (familia mar Jo-Byzantium, kit Jo-Bizantium, kod puonj ma oloki) inyalo yudo ni en gima ber ka isomo bende NASV (familia mar Jo-Aleksandria kata ma Ugwe, kit Jo-Westcott-Hort, kod Kido mar Jo-Bizantium ma Oloki kata NIV (Kido mar Jo-Aleksandria kod Jo-Alcort). NIV yot somo otiyo gi puonj mar loko dhok ma ok nyal geno ahinya ma en puonj ma ng'ato nyalo ng'ado e wiye owuon kendo ma nyalo loko dhok mamoko.

Olo e loko dhok

Ndiko mar Ruoth Jakobo³⁸ E chakruok mar higni mag 17 ne nitie lwenje mang'eny mag dini ma ne dhi nyime: Jo-Katholik gi Jo-Anglikan Jo-Prelate gi Jo-Puritan Jo-Calvin gi Jo-Kalvin ma ok gin Jo-Kalvin kod lwenje mang'eny ma kamago. Jogo ma ne loko dhokgo ne okelo gigo e tijgi mar loko dhok kendo loso gik ma ne gipuonjore e wi din mopogore opogore kod gik ma ne giparo. Kuom adier, kata obedo ni jalok dhok timo gik moko gi ritruok nade, kata ka en ng'at ma ng'won kendo ma ng'won, kata ka otemo bedo ng'at ma ok ochung' motegno kendo ma ok ochung' ne ng'ato ang'ata, ng'anjo mare kod yiene pod biro ketho tije nyaka e okang' moro ma nenore. Kuom ranyisi, weche moko ma ni e KJV nyiso maler ni jo Calvin ne neno gik moko.

#1 --- E Tich Joote 2:47 KJV somo ni, "Kendo Ruoth ne medo jogo ma ne onego ores e kanisa pile ka pile." Kido mar wach mar dho Grik ma adier kae en: "jogo ma yudo warruok." Kaka weche ma KJV oloso kendo (kowuok e "gin" nyaka "owinjore obed") winjore gi jopuonjre moko ni nyiso puonj mag yiero kod ng'ado bura motelo.

#2 --- E Jo-Galatia 5:17 KJV somo kama: "... mondo kik utim gik ma udwaro." Verb ma kamano yudore e Mood ma ng'ato nyalo ng'eyo e ndiko mar dho Grik; omiyo, en wach ma nigi gik ma dwarore, to oken wach ma ng'ato nyalo ng'ado chuth! Oloko mare makare ne dhi bedo ni, "mondo kik utim..." Ka ok oloko maber kit wachni, KJV nyiso ni onge thuolo mar yiero, ma en puonj machielo matek mar Calvin.

#3 --- E Jo-Hibrania 6:6 KJV somo ni, "Ka gipodho." Wach mar "ka" ok ni e ndiko mokwongo mar dho Grik; osemmed gi jogo ma ne loko KJV. Ndiko no somo gadier ni, "kendo bang' ka osepodho." Mae en wach ma nyiso adier chuth, kata kamano, jogo ma ne oloko KJV oseloko wachno obedo wach ma nigi gik ma onego otimre. Ka omiyo obedo gi paro ma ng'ato nyalo paro, puonjno odong' ne jasomo ni wachno ok nyalre e yo maber moloyo, omiyo ochung' motegno e puonj mar Calvin ma wacho ni "Rieko ma nyaka chieng' mar Jayie kata "Ka ng'ato osewar, kinde duto ores" ("P" e theoloji mar TULIP --- Kinda mar Jomaler).

#4 --- E Jo-Hibrania 10:38 KJV somo ni, "Koro ng'at makare biro dak kuom yie; to ka ng'ato odok chien, chunya ok bi bedo gi mor kuome." Weche ma wacho ni "ng'ato ang'ata" osemi e ndiko. Gima adier ma wach ma wacho ni "dok chien" en "ng'at makare." Kata kamano, jo Calvin ok oyie ni "ng'at makare" nyalo dok chien bang' ka osechopo machiegni, omiyo weche ma ne ondiki e ndikono ne oloki mondo onyis maber puonjgi mar miriambo. Somo makare mar ndiko en: "...to ka odok chien," gi ranyisi mar "en" ma en "ng'at makare."

#5 --- Nitie weche abiriyo ma KJV nigi wach mar "lokruok" (Dhoot ma Ok Timo), ka weche ma kamago gin adier e Duol ma Tiyo. Mano loko tiende wachno. E kar ng'at ma timo gik ma ng'atno timo, gik ma ng'atno dwaro timo timore e wi ng'atno. Jo Calvin ne oyie ni loko chuny ng'ato en gima ng'ato timo mana matin. Ng'atno ne otimre kuom ng'at ma oko: Roho Maler. Omiyo, ka Nyasaye noyiero reso, ne ires ka ok ing'iyo kaka dwaro mari e wachno nyalo bedo. Mano e "An" e weche din mag TULIP --- Muolo mar Nyasaye ma ok nyal geng'o. Tich Joote 3:19 en ranyisi mar kaka puonjno tiyo marach e ndiko.

Ndiko Manvien mar Piny mangima³⁹ Kaka jogo ma ne oloko dhok mag NIV giwegi oyie gi chunugi duto, loko dhokni oken ng'at ma onge gi ng'ol kod ketho. Achiel kuom pek madongo wuok kuom riekni mare mag loko dhok (Dinamik maromre). Gima duong' ma kelo chandruokni en ni: Ka ng'ato oweyo temo loko weche ma ng'ato nyalo ng'eyo, ma en wach ka wach, to kar mano, odwaro chiwo wach ma ni e ndiko, kinde duto nitie luoro ni jogo ma loko dhok nyalo bedo ni ok winjo tiend wachno maber, kendo mano nyalo miyo giloko ndikono e yo marach e lokogi.

Jo-Rumi 1:17 en ranyisi maber ahinya mar wachno. NIV somo ni, "Nimar e Injili, tim makare ma Nyasaye nyiso, tim makare ma yudore kuom yie chakre chakruok nyaka giko." Ne nitie ywak maduong' ahinya e kind ji kuom loko dhokno ma ne omiyo jogo ma ne oloko dhokno winjo ni

nyaka giket wach ma ne ondiki e yo maler mar “kowuok e yie nyaka e yie” e ndiko ma ni e bwo piche ma ne giloso bang’e.

#1 --- Jo-Efeso 1:13 oweyo paro e paro mag ji mang'eny ni ng'ato "oting'ore e Kristo" e kinde ma owinjoe "wach mar adier," kendo ni bang'e oket ranyisi gi Roho Maler ka oyie. Weche ma otigodo e kae gin weche ma ok ber ahinya kendo adier ni ginyiso puonj mar warruok kuom yie kende, ma en wach ma dhi ataro achiel kachiel gi weche kaka Gal. 3:27 kod Tich Joote 2:38 .

#2 --- Zaburi 51:5 nyalo bedo ni en achiel kuom weche ma ji ng'ado bura ahinya e NIV: "Adier, asebedo jaketho chakre kinde ma ne onyuolae, jaketho chakre kinde ma minwa ne onyuola." Mano nenore ni puonjo maler puonj mar miriambo mar “richo ma ne oyudo kuom anyuola” (kata “richo ma ne ochakrego”), ma bang’e osekelo timbe ma miriambo kaka batiso mar nyithindo matindo.

#3 --- Jo-Rumi 10:10 e NIV somo kama, "Nimar en gi chunyi ema iyie kendo ibedo makare, kendo en gi dhogi ema iyie kendo iyudo warruok." Mana kaka #1 ma malo, mano nenore ni nyiso ng'ado bura kod warruok e giko mar yie ma ng'ato oyango, mopogore gi winjo wach. Kuom adier, wach ma nyiso ni “gin” ok ni e ndiko mar dho Grik ma kae; en mana wach ma nyiso ni en eis ma tiende en “ne.” Bende, ka ng'ato ong'iyo weche ma ni e ndiko ma ochung'ne, obiro neno maler ni weche ma wuoyo kuom warruok kod bedo ma ok oket wich kuot gin weche ma biro e kinde mabiro. Gik moko duto nyiso maler ni gik ma kamago igeno kokalo kuom ng'ado bura kod yie/yie, to ok gin gik ma oseyudo.

#4 --- I Jokorintho 13:10 e NIV somo ni, "To ka ng'ato obiro chuth, ng'at ma ok oromo lal." Oboke ni wacho adier ni, “To ka gima oromo chuth obiro” kata “ka gima oromo chuth obiro.” Wach mar "malong'o" ma otigodo e NIV winjore gi ji mang'eny ni en wach ma ng'ato nyalo ng'eyo ahinya kendo ma ok ng'ere ahinya, kendo ni oseyawo dhoot mar ng'eyo ni kinde mar hono kod dhok pok okalo.

#5 --- Seche moko weche ma ni e bwo picha nyalo bedo gik ma kelo ng'anjo ne jasomo mar ndiko moro. Mano e gima otimore e ndiko ma ni e bwo 1 Timoti 3:11 . Ka owuoyo kuom jodikon, Paulo ondiko ni, "mon maggi onego obed...." E ndiko ma piny, NIV wacho ni, "Kata: 'jodikon ma mon.'" Wach mar dho Grik ma nyiso "diakon ma mon," ma opogore gi wach mar "chiege," ok otigodo e ndiko ni! Ka ng'ato onyiso e ndiko ma piny ni Paulo wuoyo e ndiko ni kuom mon mag dikon, kar wuoyo kuom mon mag dikon, mano nyalo ketho ahinya jasomo.

Muma mangima⁴⁰

Mana kaka temo moro amora ma ng'ato ma ng'ato timo, tijni opong' gi olo kod ketho moko ma nenore maler. Kapok ng'ato otiyo gi Muma Ma Ngima (kata ng'eyo moro amora, kuom wachno), owinjore ng'ato ong'e kuonde ma niggi pek ma kamago.

1:10, 11. 10 Kenneth Taylor en jalony e weche mag higni mia achiel, kendo nikech LB nyiso yie ma en owuon oyiego (kaka en owuon oyie), en gi weche mang'eny ma nenore maler mag higni mia achiel. Kuom ranyisi, ng'i ane gik maluwoji: [en achiel kende ema oketie e somoni].

II Timoteo 4:1 --- "Emiyo agoyo mos e nyim Nyasaye kod e nyim Kristo Yesu --- ma chieng'

moro biro ng'ado bura ne joma ngima kod joma otho ka obiro fwenyore mondo oket pinyruodhe." En yie mar jogo ma wacho ni higni mia achiel ni Ruoth pok oketo pinyruodhe. Kanisa en mana "paro bang'e," en ranyisi mar kinde matin nyaka Kristo odok e piny mondo oket pinyruodhe, e kindeno obiro locho e Yerusalem kuom higni 1000.

#2 --- Muma Maduong' siro puonj mar richo mokwongo. Kuom ranyisi, Zaburi 51:5 nigi chandruok machal gi ma ni e NIV. LB somo ni, "To ne onyuola kaka jaketho, ee, chakre kinde ma minwa ne onyuola." E Jo-Efeso 2:3 omiyo Paulo wacho ni, "Ne wachako marach, ne wanyuol gi kido maricho, kendo ne wabedo e bwo mirima mar Nyasaye mana kaka ji duto."

#3 --- Chik mar "yie kende" oketgi e Muma Ma Ngima. Jo-Rumi 4:12 wacho ni, "Ibrahim ne oyudo ng'uno kuom Nyasaye kuom yie kende." Paro ma kamano ok nyal rwako wach ma yudore e Yakobo 2:21-24 . Yie mar warruok kuom yie kende ema omiyo oloko Jo-Kolosai 1:23 marach kaka luwogi: "... gima dwarore kende en ni iyie Adier chuth."

#4 --- E Marko 1:4 batiso olere e LB kaka "lando e wang' ji duto mar yierogi mar weyo richo," kar wacho ni en mar "weyo ne richo," kaka ndiko mokwongo timo. "Pi" ma ni e Johana 3:5 iloko e ndiko ma piny e yo ma kama: "Jomoko paro ni mano nyiso batiso mar pi." Owacho ni tiende adier en ni, ochung' ne "yo ma pile pile ma nenore e kinde nyuol moro amora mar dhano" (ma en, pi ma ng'ato yudo e ich). E 1 Petro 3:21 Taylor ondiko ni, "E batiso, wanyiso ni wasewar." Mano nyiso ni wasewarruok kendo wasebatisi mana mondo wanyis ni wayudo warruok.

#5 --- E 1 Jokorintho 6:12 Muma mangima somo ni, "Anyalo timo gimoro amora ma adwaro ka Kristo pok owacho ni ok." Martin Luther bende ne owacho ni "Wanyalo timo gimoro amora ma Muma ok otamre." En gi Zwingli ne giwuoyo ahinya kuom wachno.

Muma Manvien mar Amerka ⁴¹

#1 --- Jomoko winjo ni NASB nyiso gombo mar higni mia achiel motelo e weche moko mag Ndiko. Kuom ranyisi: Isaya 2:2 kod Mika 4:1 somo kama: "Koro biro timore ni e ndalo mogik, got mar ot mar Ruoth Nyasaye biro bedo motegno moloyo gode duto, kendo pinje duto biro ng'anjo e iye." Wach mar "kaka" ok ni adier e ndiko; en wach mar "on" (ma NASB oyiego e ndiko ma piny e kuonde ariyogo duto). Jomoko osebedo ka okawo wachni kaka ranyisi mar ng'anjo ma ne nitie kapok higni mia achiel ochopo.

Kaachiel gi mago, ka wach mar "genea" (ma tiende en "anyuola mar dhano") oneno, NASB kinde mang'eny biro keto e sula ma piny tiende machielo mar "anyuola." Marko 13:30 somo kama: "Adier awachonu ni, anyuola ma kawuono ok bi rumo nyaka gik moko duto otimre." Gima ndiko ma yudore e bwo sula nyiso en ni adier ni dhoot mar Jo-Yahudi ema ochung'ne kae.

[RIE: Kinde duto ng'ato onego obed gi ritruok kuom weche ma ondik e bath ng'ato kod somo ma ng'ato nyalo somo. Kata obedo ni thoth gik ma kamago gin mabeyo, ok gin gik ma ng'ato nyalo geno chuth kinde duto. Par ni magi gin paro kod ng'eyo mag dhano ma nyalo timo richo, kendo kata obedo ni ginyalo bedo adier nyadi 99 kuom 100, kinde duto nitie "kidiyen mar richo" ma kamano.]

#2 --- Mana kaka loko mathoth mag Muma, NASB osedonjo e obadho mar dwaro loko, kar loko, I Jokorintho 7:36-38. Ne gimedo wach mar "nyathi ma nyako" e wach mar "nyathi ma nyako," e

yo ma kamano, ginyiso yie ma gin-go ni ndikono wuoyo kuom winjuok ma nitie e kind wuoro gi nyathi ma nyako. Mondo giyud duong', ne giketo wach mar "nyathi ma nyako" e weche ma ng'ato nyalo ng'eyo, ma nyiso ni wachno ok ni e ndiko mokwongo, to ni jogo ma ne oloko wehego ema omedo wachno. Ranyisi machielo mar loko weche kar loko weche yudore e I Jokorintho 2:13 ... "riwo paro mag roho gi weche mag roho." Kendo, NASB tiyo kod weche ma ondiki gi italic mondo onyis weche ma osemi e ndiko. Kata obedo ni ng'eyo ma gin-go kuom wehegi nyalo bedo makare, kata kamano gin weche ma ji loko, kendo ok gin weche mayot, ma ok ondikie paro e wi loko. Mano miyo obedo gi dwoko mang'eny moloyo loko weche.

#3 --- Nitie kinde ma wach kata wach mar dho Grik nyalo bedo gi tiende mang'eny. NASB osemiyo wachno ok ler maber seche moko kuom loko wach moro mar dho Grik ka otiyo gi wach achiel kende mar dho Ingresa. Mana kaka loko wach achiel mar dho Grik gi weche mang'eny ma opogore opogore mag dho Ingresa nyalo kelo ng'anjo (kaka e KJV), e kaka bende bedo maonge gi weche mopogore opogore kata matin nyalo bedo gik ma kelo ng'anjo e weche moko. Kuom ranyisi, wach mar "sarx" iloko kaka "ring'o" e NASB, kata obedo ni Paulo e ndiko mage tiyo kod wachno e yore mopogore opogore mang'eny. E Jo-Rumi 3:20 kod 4:1, itiyoko e nyiso del mar ringruok. Kata kamano, e Jo-Rumi 8:4, otiyo kod wachno mar nyiso kama gombo mag richo mag ng'ato bedoe (manyiso ni, bedo gi kido mar ringruok kar bedo gi ringruok mar ringruok). Ka ng'ato oyiero weche mopogore opogore, nyalo bedo ni onyalo nyiso pogruokno maber moloyo.

#4 --- Nitie kinde mamoko ma NASB biro loko weche ariyo mopogore opogore mag dho Grik gi wach achiel kende mar dho Ingresa, ma kelo ng'anjo. Kuom ranyisi: Wach mar "weyo" yudore e Matayo 5:17 ("Kik upar ni ne abiro mondo agol chik kata jonabi; ok abi mondo agol, to mondo atim") kod Jo-Efeso 2:15 ("... kuom golo sigu e ringrene, ma en chik ma dhano ochung'ne..."). Magi gin weche ariyo mopogore opogore mag dho Grik, to pogruokno lal kuom jasomo kuom tiyo mana gi wach achiel mar dho Ingresa. Bedo gi pogruok ma kamano bende osemiyo jomoko wacho ni weche ariyogi ng'anjo gadier, to kuom adier ok gin ng'anjo.

Chandruok ma kamano yudore e KJV e Jo-Galatia 6:2, 5 kama wach mar "ting'o" otigodo e ndiko ariyogo ("Ting' ting' mag nyawadgi" "ng'ato ka ng'ato biro ting' ting' mare owuon"). To adier, wehegi gin weche ariyo mopogore opogore mag dho Grik. NIV kod NASB, kaachiel gi loko mamoko, oseloko wachno kuom loko wach mokwongo kaka "ting'" to wach mar ariyo kaka "ting'." NASB, mana kaka loko mang'eny, bende ok nyal keto pogruok e Johana 21:15-17 e kind weche ma wacho ni "agapao" kod "phileo," ma weche ariyogo duto yudore e ndiko. Oloko weche ariyogo duto ni "hera," kendo kuom timo kamano, jasomo weyo ng'eyo tiend wach maduong' ma ne otimore e kind Yesu gi Petro.

#5 --- NASB ok owinjore gi kaka otiyo gi "nyinge mag KJV" ka iporo gi ma Amerka ma ne ni e higni mag 20. Nying' kaka "In," "Mari," "In," kod "Mari" iketo e Zaburi, e lamo, kata kinde moro amora ma ng'ato wuoyo gi Nyasaye. Kata kamano, wehegi oket oko e ndiko mang'eny ma ng'ato nyalo ng'eyo ni "in" kod "mari." Ka gidhi nyime tiyo kod weche machon gi e kuonde moko e Muma, NASB dhi nyime gi paro ma miriambo ni wehegi gin e yo moro "maler moloyo," to kuom adier pogruok ma kamano e weche mag nying' ne ok otimre e dho Hibrania kata dho Grik machon ... kata kata e dho KJV, kuom wachno!

Ndiko mar Piny Manvien ⁴²

#1 --- Joneno mag Yehova kwedo ni Nyasaye oseloso singruok kata singruok mopogore opogore ne ogandane. Omiyo, gikwedo paro mar singruok "machon" (singruok) kod singruok "manyien." Thoth puonjgi pod ochung'ne ndiko ma waluongo ni "Sigana Machon," nikech gimomiyo mayot ni ok giyie ni oseket kar (kata osechopo) gi singruok manyien (singruok). Kuom gino, ok gidew keto nying' migepe ariyo mag Muma kaka "Sigana Machon" kod "Sigana Manyien." To kar mano, giluongogi ni "Ndiko mag Jo-Hibrania gi Jo-Aram" kod "Ndiko mag Jokristo mag Jo-Grik." Kata kamano, en gima ber ng'eyo ni ne ok ginyal bedo gi tim machalre e puonjno kata e loko margi giwegi. E 2 Jokorintho 3:14 NWT wuoyo kuom "somo singruok machon." "Singruok manyien" kod "singruok machon" duto yudore e Jo-Hibrania 9:15 kendo "jaloch mar singruok manyien" yudore e Jo-Hibrania 12:24, mana mondo awach ranyisi moko manok.

#2 --- Kata obedo ni Joneno mag Nyasaye oyie ni wach mar "Jehova" en nying ma ok owinjore mar ng'eyo weche ang'wen (ma tiende en "bedo gi weche ang'wen" -- ma nyiso YHWH), kata kamano, gisiko ka giwacho ni mano e nying Nyasaye madier kendo ni owinjore otigo kende.

Ka gisiko ka giwacho ni Ndiko machon ose "okaki" e wi nying Nyasaye, gitiyo mana gi nying "Yehowa" e OT kod NT. "YHWH" yudore nyadi 6828 e Ndiko machon, to e NWT wach "Yehowa" yudore nyadi 6973 (omedore nyadi 145). "YHWH" ok yudre kata matin e Ndiko Masien, to kata kamano NWT tiyo kod "Yehowa" nyadi 237 e Ndiko Masien.

NOTE --- Gikwayo Johana 17:6, 26 kaka ranyisi margi mar keto ler mang'eny ahinya e nying'ni: "Asefwenyo nyingi ne ji ma ne imiya kowuok e piny" "Kendo asenyisogi nyingi, kendo abiro nyisogi" (KJV). "Nying'" ma giyie ni en "Yehowa."

#3 --- Kuom wach mar Nyasaye adek achiel, Joneno mag Jehova ok oyie ni Roho Maler en ng'ato/ng'ato. E notes maggi, ma nenore e giko mar NWT, gindiko ni, "Roho maler ok en ng'at ma ni e polo gi Nyasaye kod Kristo" "en teko ma tiyo, ok en ng'ato." Kaluwore gi yie ma ne gin-go ni en mana "teko ma wuok kuom Nyasaye," kendo ok en ng'at ma nigi Nyasaye, weche ma wacho ni "roho maler" ok ondiki gi weche madongo e NWT.

#4 --- Joneno mag Jehova bende ok oyie ni Yesu Kristo en nyasaye. Gipuonjo ni "wuod Nyasaye nochue, kendo en mana Nyasaye kende ema ne nitie kapok nitie." Ne gimedo ndiko ni, "Wuoyi ni piny moloyo Wuonwa kapok obiro e piny kendo bang'e." Nyasaye kod Kristo gin "achiel" mana e puonj mar chwo kod mon ma iwacho ni gin "achiel." Gin "kinde duto e winjruok chuth," to adier ni ok gin joma romre! Yie ma kamano oseyudo yo mar donjo e NWT e kuonde mang'eny.

E Jo-Kolosai 1:16-17 wach mar "mamoko" osemi e ndiko duto nyadi ang'wen mondo onyis ni Yesu ne en mana achiel kuom gik mang'eny ma "moko" nochue.

E Tito 2:13 NWT somo ni, "warito geno ma mor kod fwenyruok maduong' mar Nyasaye maduong' kod Jawar marwa, Kristo Yesu." II Petro 1:1 somo ni, "tim makare mar Nyasaye marwa kendo Jawar Yesu Kristo." E weche ariyogi, wach ma nyiso ni en adier ni "the" osemi e ndiko mondo oket pogruok e kind Nyasaye kod Yesu. Kuom adier, ndikono wuoyo kuom Yesu kaka "Nyasaye marwa kendo Jawar marwa." Joneno mag Nyasaye ok oyie ni Yesu e ma ne otelo, kendo kuom mano gidwaro keto pogruok e kind gik ariyogo.

Johana 1:1 somo, e NWT ni, "E chakruok, Wach ne nitie, kendo Wach ne ni gi Nyasaye, kendo Wach ne en nyasaye." Koda. 14 wacho ni Yesu ne "opong' gi ng'uono kod adier ma ok owinjore." Mano puonjo maler ni nitie lamo nyasaye mang'eny; Yesu kod Nyasaye ok gin achiel, to Yesu en mana "nyasaye," ma Nyasaye (Yehowa) omiye ng'uono ma ok owinjore!!

#5 --- E NWT "musalaba" iluongo ni "yath mar kum" (Mathayo 10:38; 27:32), kendo kar "goye" e wi yath, NWT wacho ni Yesu "ne ogoye" e wi yath (Luka 23:21 ... "Kae to ne gichako goyo nduru ni, 'Agoye!'")

Paro ewi Bibilia Mamoko⁴³

Muma Manyien mar Amerka

Kowuok e dho Grik machon (NT); loso lokruok e ndiko mar jowete (ma ochung'ne Vulgate mar dho Latin) e OT machon. Komiti mar Jo-Katholik nowuoyo gi Jo-Protestan e okang' mogik. 164). Fomat mopogore opogore gi jalo ma ne ogoyogi.

Ndiko mar dho Ingesa ma kawuono (Muma mar Wach Maber)

Kowuok e ndiko mokwongo. NT gi ng'at achiel, ma komiti moro oyiene. Ne ochung' ahinya ne jowinjo mag dho Ingesa - kaka – dhok mar ariyo - kod jogo ma ne onge somo matin. Ochopo dwaro mare maber - somore ahinya, fomat maber. Oloko dinamika maber to ok nyal geno kuom somo matut ka otigodo owuon.

Muma manyien mar dho dhorita

Kowuok e ndiko mokwongo ma ne ondiki gi komiti mar dinde mopogore opogore mag piny Ingesa. Sitael mar ndiko ma mor, ma somore ahinya to nigi ndhadhu mopogore opogore mar Jo-Britain kod dhok ma itiyogo. Ober ne joma ok donjo e kanisa. Kaka ng'ato wuok e ndiko mokwongo kendo bedo thuolo mang'eny ahinya e loko moko, miyo ok nyal geno kaka Muma mar somo.

Loko mar JB Phillips

Kowuok e ndiko mokuongo to en adier ni en ndiko ma J. B. Phillips, jalony moro ma nigi lony e dho Grik, noloko. Mopogore gi gimoro amora, miyo Muma "odak" ne joma osomo kata ma nigi somo, kata obedo ni en dho Ingesa. Ok osom kaka loko dhok. Okelo ng'eyo kod ng'eyo manyien ma owinjore, kata kamano, otim nonro kuom loko mathoth mag weche ma ng'ato nyalo ng'eyo kendo kuom somo matut. Ober ne ng'at mosomo, ma ok odonjo e kanisa kaachiel gi Jakristo ma paro.

Muma ma Oting'o Dhoge

Biblia ma oting'o dhok mathoth ma otim kowuok e weche ma ne ondiki mokuongo. Kata loko mar adier kata loko weche ma ng'ato nyalo ng'eyo. Kido mar ndiko ma kamano miyo josomo nyalo mar loko kata ng'eyo tiend weche kendo nyalo konyo e somo kata e ng'eyo matut. Kata kamano, jogo ma tiyo gi dhokno nyaka ong'e ni jandiko mokwongo ne nigi tiende achiel, ma ne ochung'ne gik ma ne ondik e dhokno kod kaka ne otigodo e dhokno, to ok kaka wadwaro kata kaka wadwaro. Version gi ok onego oket kar somo matut ma nigi ting'."

Lok mar Wach Nyasaye44GWT en achiel kuom loko manyien ma medore mag Muma ma tiyo gi yo mar loko weche ma ng'ato nyalo ng'eyo ma okadho dwaro mar loko maler (ma ng'ato nyalo ng'eyo maber), ma nyalo kelo weche matek, ma ok winjore maber kendo ma kelo loko ma bende loko weche ma ni e ndiko. Ne owacho ni yo ma kamano opong' gi luoro, nikech ndikono bende nyalo winjore marach.

Gik matin ma ng'ato nyalo timo e dhok ma osewuoye malo kanyo owinjore ojing' gombo mari mar bedo gi kinda e somo mari mar Muma. Rang weche ma ni e ndikono kendo ng'e ka be wechego dhi ataro gi ndiko mamoko. Som loko ma wuok e dhoot mopogore opogore mag dho Grik kod weche ma ondik kendo kama nitie pogruok, ng'e ni en ang'o ma nyiso chiegni ahinya dwaro mar dhok ma ne ondikgo.

Machuok kod Giko

Nonro maeni osefwenyo pek ma ne nitie e loko dhok machon obed e dhok ma ji ma kawaida tiyogo. Owinjore obed maler ni jopuonjre machongo ne nigi riekio maduong' ahinya kuom dhok machon. Joma ne omiyo ngimagi mondo ji duto oyud thuolo mar somo kendo ng'eyo wach Nyasaye ne gin joma ne ochiwore ahinya. Wabedo gi gowi maduong' mar nyisogi erokamano. Kuom kinde, dhok lokore kendo ng'eyo marwa kuom weche, mpind weche kod sigana mag dhok machon gi medo bedo maber. Ka wayudo kwan ma medore mar ndiko mag lwedo, ndiko mag ng'ut kod gik ma ng'ato nyalo ng'ado e wi ndiko 30 ma ok gin mag pinyni kod maler ma moko kuomgi ne ondik kapok wandiko kopi magwa machon, mano konyowa ahinya e medo ng'eyo marwa kuom weche ma ne itiyogo e dhok moro. Gik manyien ma oseyudoregi dwaro ni ji otim nonro mang'eny kuom weche ma ondik kaka gik moko duto ma ne oyudre chon.

Gik moko duto ma iloko nenore ni nigi ketho moko mag loko nikech onge riekio kata nikech ng'ato ka ng'ato nigi paro ma ok kare. Omiyo, mondo kik ng'ato odonjre e paro ma ok kare mar ng'at machielo, owinjore osom kendo opuonjre kowuok e Muma ma oloki kowuok e familia mopogore opogore mag ndiko, kit ndiko mopogore opogore, kod puonj kod yore mopogore opogore mag loko ma nigi puonj matin kaka nyalore mondo onyis wach ma ne ondik e chakruok. Loko dhok ma komiti mar jopuonjre ma nigi kido mopogore opogore kod yie mopogore opogore onego oket maber moloyo loko dhok ma ng'ato ka ng'ato nigo nikech komiti temo dwoko piny paro ma ng'ato ka ng'ato nigo, to komiti ma oting'o chwo ma wuok e kit dhok machal opogore ahinya gi jogo ma loko dhok achiel achiel.

BE WAN DUTO NYALO LERO BIBLIA MOCHOL?

Achiel kuom gik ma nigi teko ahinya ma Satan tiyogo mar geng'o wach maber mar Yesu kod lando pinyruodhe, en adier ni en pogruok. Ka joma ok oyie neno kanisa ma opogore opogore mar Ruoth Yesu Kristo, gichung' kendo giwuoro ni, "Ang'o momiyo onego wayie gi gima jogo temo nyisowa? Bang'e, ok ginyal bedo maber e kindgi giwegi. Giwuoyo kuom wachni kendo ok giyie kuom wachno. Giromo e udi mopogore opogore ma ni e bath yo kendo ok gidhi nyime gi ng'ato ka ng'ato." Omiyo, jogo ma nigi kiawa dhi nyime wacho ni, "Dini mar Jokristo nyaka bed din ma onge teko. Ok ginyal kata keto joyiegi obed achiel, kendo ok ginyal chiwo dwoko ma piny mangima dwaro." Ka itni osebedo ka oyabere, isewinjo weche ma kamago mag ng'ado bura--

kendo gin ng'ado bura--ni ok inono gima Ndiko oting'o kuom Jokristo kod kuom Yesu. To pod giketho wan jogo ma wan joyie nikech, uneno, nitie ng'injo mar adier kuno.

E piny mangima, wan jogo ma geno Yesu Kristo kaka Ruoth kendo Jawar, wasebedo gi pogruok. To ok wayie gi wachno. Seche moko wabedo gi ywak kendo kinde mang'eny wabedo gi lweny kuom weche mag dini kod kuom gik ma watimo mag roho. Ka iluwo pogruokno nyaka mabor ahinya nyaka e chakruokne, ibiro dok chien e adiera mayot ahinya ni, kuom wacho adier, ok wanyal yie mana kuom Muma. Koro bende mano ok en wach ma ng'ato nyalo ng'ado? Nyalo bedo ni Biblia en gima nigi nengo maduong'ie moloyo ma wan-go e lwetwa. Biblia e tudruok marwa gi yo; omiyowa fwenyruok mar Nyasaye chuth moloyo gimoro amora ma mulowa. E Muma wang'eyo kuom teko mag Nyasaye mag chuech, wang'eyo kaka Nyasaye noyiero oganda moro, kendo kuom ogandano, Nyasaye nokelo Yesu e pinyni. Biblia en buk marwa mar roho, en map mar yo marwa mar dhi e polo. En fwenyruok marwa mar paro mar Nyasaye. Mano kaka Muma ber ahinya!

Kata kamano, e kindeno bende ka wawacho adier, Muma e gima duong' ma miyo wabedo gi pogruok. Nenore ni ok wanyal kata yie kuom gima bukni en. Bang'e, wabedo gi pek mar yie gi gima owacho. Ang'o momiyo en kamano? Be nitie gimoro ma wanyalo timo kuom wachno? Bende ok wanyal neno Muma kaka wan duto, bende ok wanyal loko Ndiko kaka wan duto? Bende, abiro miyoi gima aluongo ni duoko mara ma tiyo, kendo duoko en niya, "ok igeng' muya?" Asin gi winjore ka an gi paro marach ahinya, to kuom wacho adier, wasebedo ka wadhi nyime gi higni mathoth mag temo neno Muma kaka gimoro achiel kendo pok watimo kamano. Kata kapok Ndikono obedo canon kendo ma sani waluongo ni Muma ne oting'o gik moko duto, dhano ne ok oyie e wi kaka onego giler wechego. Ne adwaro ni ubed gi adier ni Satan pod biro dhi nyime gi temo mare matek mar geng'o winjruok e wi gima Muma wacho. Obiro bedo gima obiro timo mokuongo.

Gima medo pekno en ni ng'ato ka ng'ato biro e Muma ka en gi paro moro ma oseket chon. Wabed jo adier kuom wachno--onge ng'at ma biro e Muma gi ng'at ma onge gimoro. Ng'ato ka ng'ato kuomwa ma okawo Wach Nyasaye biro gi paro moko ma ok kare, wabiro gi paro moko ma ok kare, kendo wabiro gi puonj moko ma waseyudo e kinde mokalo (kowuok e yo moro amora--mabeyo kata marach). Inyalo neno ni, gigo duto nitie oko. Ne aneno katun, katun matin ma ne nigi frem achiel, ma kamano ne en gima okalo kiewo e wi wachni. Dichuo moro ne obet e wi Muma mare to chiege ne ochung' bang'e kendo nenore ni, ne otemo geng'o wachne. Wach ma ne owacho e bwo katunno ne en niya, "Kik igeng'a wachna sani, nyathina, atemo manyo ndiko moro ma nyalo siro paro ma ne an-go chon." Ka wabedo jo adier, nitie gik mathoth ma kamago e piny mar dini.

Koro bang' wacho kamano, adwaro wacho wachni e yo maber. En adier ni ayie ni thoth piny ma Jokristo nyalo bedo machiegni ahinya. Ageno ni wanyalo bedo machiegni ahinya moloyo kaka wan sani e weche ma waneno ni Muma wacho ni, kendo e gik ma watimo kod kaka walamo, kod gik ma waneno ni gin gik madongo kendo ma dwarore ahinya e gino ma iluongo ni riwruok. Ok wan gi thuolo e space mar loso gik moko duto ma biro dwarore mondo wabed gi winjruok ma kamano, to adwaro ni wakaw mana thuolo matin mondo wane moko kuom gik madongo ma biro konyowa ng'eyo tiend Muma kaka ng'ato nyalo ng'eyo.

Okang' mar 1- Muma En Ang'o:Biblia nyisowa gima en; ogolo weche moko kendo ma nenore maler moloyo en ma yudore e 2 Timoti 3:16 . "Ndiko duto gin mag Nyasaye kendo gin gi kony e puonjo, ng'ado bura, loso kendo puonjo e tim makare." Koro jowetena, e piny mar Jokristo, mae e yo mokwongo kendo maduong' e yo. Bende Muma en Wach Nyasaye, kata kaka owacho e NIV, "muya mar Nyasaye owuon", koso ok en kamano? Bende Muma en dwaro mar Nyasaye chuth ma ofweny ne dhano--maonge ketho, maonge ketho chuth--kata en mana weche moko ma ok owinjore mag oganda machon ma opong' gi weche mopogore opogore mag oganda?

Joma dwoko ka giwacho ni Muma en Wach Nyasaye ma onge ketho ma ondiki gi roho, osekawo okang' maduong' mar bedo gi paro machalre kuom Ndiko nikech wan gi gimomiyo onego wabed gi paro machalre. Ka ayie ni mano e paro mar Nyasaye, to abiro ng'iyio gi fiber moro amora mar ngimana kendo abiro ng'eyo gima owacho nikech en gima duong'ie moloyo, abiro keto lwete e wiye e ngimani. To ka e yo machielo, ok ayie ni mano e gima Muma en, ni en mana ndiko moro ma ok ochung' motegno, to kuom wacho adier, ang'o momiyo abiro bedo gi paro kuom gima ji duto mamoko paro kuome?

Nyaka iyie gi gima Muma wacho ni en. En Wach; en muya mar Nyasaye. Kata kamano, kare, bang' wacho kamano, mano pod oweyo pek e kind joyie mag Muma e wi loso weche. E barua maromno ne Timoteo (2 Timoteo 2:15) mae e gima Paulo nondiko: "Tim matek ma inyalo," nowacho ni " mondo inyisri Nyasaye kaka ng'at ma owinjore. Ahero wach mogikno, ng'ano ma tiyo maber gi wach mar adier." Koro nitie wach ... ere kaka anyalo tiyo maber gi Wach? Okay, we wane ane gik ang'wen kata abich ma gin gik madongo ahinya:

1) Flo mar Ndiko. Ka abiro tiyo maber gi Wach, abiro winjo tiend wach maber gima aluongo ni 'ng'wech mar Ndiko'. Ji, Muma ok en buk ma oting'o weche ma Nyasaye owacho mana kaka ng'ato nyalo ng'eyo. Nitie chenro moro ma ochung'ne; nitie ng'at ma dhi e iye. Chieng' moro ng'ato nowacho gi adier ni adier Muma nigi sula adek madongo, to ok gin sula maromre. Sura mar 1 en sura ma wuoyo kuom teko mar Nyasaye mar chuech, moriwo nyaka chuech mar dhano. Inyalo somo wachno e chakruok sula mar 1 kod mar 2. Sura mar 2 e Muma en wach mar lwar mar dhano. Inyalo somo wachno e Chakruok 3. Bang'e, sula mar adek, ma en mogik, kendo maduong'ie moloyo e Muma, chakore e giko mar Sura mar 3 mar Chakruok kendo odhi e Muma duto. En wach mar Nyasaye ma chopo piny kendo warruok kuom dhano. Ji, mano e ng'wech mar Ndiko.

E sula mogikno, sula maduong'ie moloyo, nitie fwenyruok ma dhi nyime mar kaka Nyasaye chopo piny kendo warruok dhano. Ochako gi Nyasaye yiero oganda. Ne oluongogi ni Israel-ne gin nyithind Ibrahim. Ne otelo ne Israel kokalo kuom jodongo, ruodhi, jonabi, kokalo kuom jogo ma ne omak, kae to gikone kaka Jo-Rumi 5 wacho ni, "E kinde ma ne ochopo, kokalo kuom ogandano kaluwore gi wach ma ne okor, Yesu nobiro." Yesu, Wuod Dhano kendo Wuod Nyasaye, kendo kaka wach ma ne okor nowacho ni obiro timo, nogonyo dhano kuom richo mare. Wasomo kuom wachno, e bug Matayo, Marko, Luka, kod Johana. Kae ka wachako gi bug Tich Joote kendo wadhi e bug singruok manyien, wayudo ni ng'ato ka ng'ato ma biro ir Yesu kuom teko mar warruok mar rembe kendo obatiso e nyinge, omedi e kanisa mar Ruoth.

En gima duong' ng'eyo kaka Ndiko dhi mondo ing'e gima Nyasaye wacho e Muma. Nyaka ing'e kaka gik moko dhi. Okidwar winjo marach--Nyasaye ochung' motegno e yo duto kuom kido

mare kod kido mare kod kuom hera mare, to chike mage makende e Muma biro bedo mopogore opogore, kaluwore gi kama intie e ng'wech.

Kuom ranyisi, chon ahinya e singruok machon, e bug Jo-Lawi, Nyasaye ne otiyo gi yore mag miyo ji ogolne misango mag le--ng'ombe, rombe, kod dier, to sani ok otim kamano. Ka ichopo okang' mar Jo-Hibrania 9, iyudo ni gi chiwruok mar Yesu, ne en chiwruok mogik chuth, ne en chiwruok moromo chuth, ne en chiwruok mogik. Ok wabed gi misango kendo, ok kamano. Ing'eyo ni Jo-Yahudi e kinde mokalo ne nigi chike ma ne oketi kuom chiemo, ahinya ahinya e kit ring'o moko. To e Tich Joote 10, Petro ne oyudo fwenyruok nyadidek, ka obiro piny e lewni, le duto ma ok ler gi dwol mar Nyasaye ma chiko ni, "Chuur, inegi kendo icham." Ang'o matimre kuno? Bende Nyasaye en ng'at ma ng'iyoy? Ok owinjore? Onge, Onge, Onge Nyasaye ne en mana ka ogolo fwenyruok e ng'wech mare ma ne oyiero.

Ka in kod an wabiro loko Muma kaka ng'ato achiel, kendo nitie grube mang'eny, mang'eny mag dini ma ok nyal kata yudo Point 1 piny kae--ok ginyal ng'ado Muma.

2) Konteks mar Pasa. Kapo ni wabiro loko Muma kaka ng'ato achiel, nyaka wabed gi ng'eyo moro kuom gik ma ondiki e iye. Ka osefwenyo ndiko kata ndiko moko kaluwore gi kargi e puonj mar Muma, en gima duong' ng'eyo gima ondikie mapiyo. Kapok apenjo penjo mar, "ang'o ma ndiko ni nyiso kuoma?", dwarore ni apenj penjo ni, "jandikoni ne owacho ang'o ka ne ondiko ndiko mokwongo?" Ji, mano en gima duong' ahinya e ler mar Muma; ka ok kamano, Ndiko biro nyiso gimoro amora ma wadwaro ni onyis.

Omiyo, we mondo amiyi ranyisi ma ok winjore: Jaote 10:19 wacho ni, "Chiemo kod divai miyo ji bedo gi mor, to pesa dwoko gik moko duto." Ere kaka ibiro dwaro ni mano obed puonj mari e ngimani? Pul ndikono oko mar weche ma iye kendo ibiro dak e ngima mar Epikuro ma opogore chuth gi yore mag Nyasaye. Ng'ato wacho ni, "Steve, ere kaka ndikono nyalo bedo e Muma?" Kapo ni ing'eyo gimoro amora e wi Jaote, ka ing'eyo ng'at ma nondikogi, ka ing'eyo gima ne timore e ngimane e kinde ma ne ondikogi, kendo ka ing'eyo ahinya weche ma ni e bug Jaote sula mar 10, mano ne dhi bedo gi puonj kuomi. Ibiro neno ni nyaka ing'e weche ma ni e iye.

Omiyo, we mondo amiyi ranyisi moro ma sani ma awinjo ka ji timo marach chiegni juma ka juma. Ng'ato biro ng'iyoy Jo-Filipi 4:13 kama Paulo wacho ni, "Anyalo timo gik moko duto kokalo kuom Ng'at ma miya teko." Wuoyi, joma ng'eyo weche mag paro maber nigi odiechieng' mar field e wi wachno. En nyadi riyo ma isewinjo ka jolendo mag televisongi chung' kanyo kendo wacho ni, "Nyasaye dwaro ni ibed gi mwandu! Nyasaye dwaro ni ibed gi loch! Nyasaye dwaro ni ibed gi gik moko duto ma ne igombo! Wang'eyo nade? Paulo nowacho ni 'Anyalo timo gik moko duto kokalo kuom ng'at ma miya teko.'" Ji, owinjore uso wachno e yo ma owinjore nikech e ndiko ang'wen ma oting'o wachno, Paulo wuoyo kuom bedo gi mor, kata ka en e chal marach ahinya. Ndiko wacho ni gima opogore ahinya gi gima pile ilando wachne. Point #2 e winjo tiend kendo loso Muma en ni nyaka ang'e weche ma ni e iye.

3) We Wach Otel. We Wach owuo kuome owuon. Motelo ne aneno ni onge ng'at ma puonjore Muma ma onge chuth mar keto paro mare owuon e ndiko moro, kata paro ma osepuonjore kuom ng'at machielo. To we mondo ajiwi, mondo itim duto ma inyalo mondo ibed "sheet ma onge gimoro". Ka iseng'eyo kama ndikono nitie e ng'wech mar Muma, kendo bang' ng'eyo gik ma

ondikie mapiyo, we Wach owuo. Mano e kinde ma en gi ber, kaka 2 Timoti 3:16 wacho ni, “mar puonjo, mar ng’ado bura, mar riembo, mar puonjo.” Ok e kinde ma an gi paro ma an-go motelo mar masage mondo obed kaka adwaro ni obed; en gi ber sama aweyo mondo owuo.

Kae to, nitie wach moro matin kae ma dwarore ni akel oko. We Wach otelne gik ma itimo kendo kik iwe gik ma itimo otelne Wach. Ka dine an gi kwan mar ang’wen mar kinde ka kinde ng’ato osebedo gi gimoro ma ne otimore, bang’e osekawo Muma mondo onyis kata onyis ni gima ne otimorene en adier, dine abedo ng’at ma nigi mwandu. Ka wadhi neno Wach kaka Wach Nyasaye ma ondiki gi roho, we mondo olos gik ma wakadhe, kik we gik ma wakadhe olos Wach.

Omiyo, we mondo amiyi ranyisi machielo ma ok winjore mar wachni: Ne asomo mana jumani kae kuom ng’at moro ma ne oparo mar kendo dhako. Ne odhi ir jalendono kendo nopenje ni, “Jalendo, ang’eyo nade ni en ng’atno?” Be ing’eyo riekoma jalendono nomiyogi? En (jalendo) nowacho ni, “Ka dine en an, dine awuotho e alworane nyadibiriyo kaka Jo-Israel ne wuotho e alworane taon mar Jeriko, to ka ohinga mag chunye otur, ing’eyo ni en e ng’atno.” Be ing’eyo ni ne otimo kamano? Mae en wach ma adier. Ne owuotho machiegni kode nyadibiriyo kendo nopenje ni, “Honey, iwinjo nade?” Ne owacho kama: “Be, awinjo ka an ng’at ma ok ong’eyo gimoro e iye.” Ka awacho adier, nyalo bedo ni ne awinjo ka ng’ato owuotho machiegni koda nyadibiriyo. Ne ogolo paro, ni gikendore, kendo ne gipogo kend bang’ higa achiel; bang’e ne gipenjore ni ang’o momiyo Nyasaye nomiyogi ranyisi ma miriambo. Be ok en gima ng’ato nyalo ng’iyogo moloyo gimoro amora ma iseneno? Nyasaye ne ok omiyogi ranyisi moro amora! Ne gikawo gimoro e Singruok Machon, ka giwuok e gik ma ne otimore, ka gitemo weyo gik ma ne giyudo mondo ochik gima Wach ne owacho. Ji, kik utim kamano! Oken kamano kaka Nyasaye noloso Wachne mondo oler.

4) Ndiko mamoko kaka Koment. Kapo ni abiro loko Muma kaka in bende ibiro loko, kendo ka wan duto wabiro timo e yo makare, we mondo wapim ndiko gi ndiko mamoko. Ka ipuonjori ndiko, mapiyo kata bang’e ibiro yudo weche matek ahinya. Thothwa ka wachopo e sula matekno, waring’o kendo wayudo dwoko. Wabiro ng’iyo gima mano onego onyis. Koment nigi tich mowinjore, to adwaro nyisou sani ni gin gi gik ma ginyalo timo, kendo mano e momiyo:

- weche ma ng’ato nyalo ng’eyo gin oboke ma ok ondiki gi roho ma chwo ondiko ne chwo.
- ng’eyo achiel nyalo nyiso ng’eyo matut mar ndiko moro amora e ndiko kendo ng’eyo machielo biro chiwo paro mopogore chuth. Omiyo, weche ma ji ng’ado osekonyo e wachni ma kelo ywak e wi ng’eyo tiend weche.

Kama ber t e wi ndiko moro en ndiko mamoko mag ndiko. Kapo ni pok in kod gima iluongo ni Muma ma nigi weche ma ng’ato nyalo ng’eyogo (thoth Muma ma sani nitie kamano), gima mano nyiso en ni kuom ndiko moro nitie oboke matin, namba matin, kod ndiko ma piny kamoro e pej mari ma biro miyo ing’e kuonde mamoko e Muma ma wuoyo kuom wach ma kamano. Ka ok in kod achiel kuom gigo, yud achiel kuom gigo. Bende, abiro miyou paro kuom Muma moko ma nigi weche mathoth kod konkordans moko ma nyalo miyo ing’e kama weche yudore e Muma. Magi ok gin weche ma ji ng’ado, ok gichiw ng’eyo moro amora kata paro mar ng’ato ang’ata, gikonyi mana mondo ibed gi winjruok e kind Ndiko. Ji, Muma e ma nyalo loko wechego maber moloyo. Kapo ni in gi pek gi ndiko moro, many ndiko machielo ma wuoyo kuom wach machalre kendo mano biro miyo ing’e maber. Pim ndiko gi ndiko.

5) Lamo. Ka ipuonjori Muma, lamo. Ket gik ariyo e paro: a) jachien biro temo geng'o ng'ato ang'ata kuomwa mondo kik ong'e maber gima Nyasaye dwaro ni wang'e. Jachien ok dwar ni wang'e gik ma ni e Wach Nyasaye. Omiyo, sama isomo Muma, ilamo Nyasaye mondo oriti kuom jachien sama itemo manyo dwaro mare. b) Par ni lamo kod somo mar Muma dhi kanyakla. Ibiro neno ni Wach Nyasaye en ligangla mar Roho (Jo-Efeso 6:17). Kendo Roho Maler achielno e ma ochung'nwa e lamo (Jo-Rumi 8:26). Omiyo, uneno, Roho Maler dwaro ni wabed gi somo mar Muma gi lamo, kendo en gima lich kaka Muma nyalo bedo maler ka ipuonjori kendo ilamo gi kinda.

Jowetena, gima omiyo abedo gi parruok ahinya ok en kaka waloko Muma to en ka wasomo Muma kata ok wasomo Muma. Odhiambo ma kawuono e gaset, ne aneno nonro ma ne otim gi Gallup. Ne owacho ni 82% mag jo Amerka oyie ni Muma en Wach Nyasaye ma adier kendo ma ne ondiki gi roho, to mana 21% kende ema somo Muma. Ageno ni ka ne wapuonjore mana wachno, ne wabiro chopo machiegni gi loko tiend wachno e yo machalre. Ka dine wabedo mana jo adier, kendo wapuonjore. Watem tiyo kod chike ma kamago mondo wane ka be ok wanyal neno gima Nyasaye dwaro ni wang'e. (Steve Flat - Somo #1012 tarik 16 dwe mar auchiel higa mar 1991)

Yie Moko ma Jodongo mag Kanisa Ma Ong'eyo Kinde Mathoth

Jokristo mang'eny kinde ka kinde wacho ni "Wuon Joapostol" kata "Wuon Kanisa mokwongo" mondo gikony yie kata paro moro, ma nyiso ni e kinde mag higni mag 100 kata ariyo Jokristo ne winjo tiend ndiko mana kaka jalo kata jandikono siro. To kata obedo ni ng'ato luongo ndiko maggi mondo ochung' ne yie kata paro moro, onego ong'e kendo oyie ni "joneno" gi bende ne nigi yie kod paro ma opogore gi yie kod paro mamoko mag ng'ato ka ng'ato. Piny kae nigi moko kuom ranyisi moko.

Justin Jane Mane Onego Yie⁴⁵

Lamo mar malaike. Jokristo bende lamo "oganda mar malaike mamoko mabeyo ma luwogi kendo ma olosi kaka En (Yesu)" (1 Kwayo 6), ka gimedo kuonde mamoko "ni nitie malaike ma nitie kinde duto, kendo ok gidwoko piny nyaka chieng' ma ne giwuokgo" (Twak 128).

Chik mag tije. Gik ma ondiko opong' gi warruok kuom tije. Kuom ranyisi: "ka dhano kuom tijegi nyiso ni giwinjore gi chenro mare ni, gineno ni gin jogo ma owinjore" (1 Kwayo ng'uono 10). gik ma ng'ato ka ng'ato timo" (1 Kwayo ng'uono 43).

Ignatius⁴⁶

Ignatius ne en jatend kanisa ma ne ni Antiokia ma ne opogo jatend kanisa kod jatend kanisa. E barupe adekgi duto, Ignatius ondiko kuom bisop (ma nigi ng'ato achiel), jotend kanisa, kod jodongo mag dikon, kendo nosingo ni onego omigi luor kendo owinjgi. Oketo bisop kaka "Ruoth owuon" (L.Ef 6:1; L.Mag 6:1; L.Tra 2:1); jatend-alwora ma dhi e "doro mar joote" (L.Mag 6:1; L.Tra. 2:2); kendo jotich ne jotich mag Kristo owuon (L.Mag 6:1) kata ne "weche ma siri mag Yesu Kristo" (L.Tra 2:3). Ochiwo chik ne kanisa ni "otimre kaluwore gi paro mar jatend kanisa" (L.Ef 4:1), kendo "kik otim gimoro amora ma onge jatend kanisa kod jotend kanisa" (L.Mag 7:1; rang'iny gi L.Tra 2:2). Nenore ni omiyo teko maduong' ne lamo mar jatend-kanisa (L.Ef 5:2), kendo kata ogolo paro ni jatend-kanisa onego oluor (L.Ef 6:1). Gima omiyo omiye duong' en ni Ignatius ok dwaro ni ji obed gi winjo ma kamano kuome owuon, to bang'e ok en bisop mar miergo.

Kata kamano, Ignasio nyiso paro mar ng'uono ma kinde ka kinde gi weche kaka "Achako mana bedo japuonjre" (L.Ef 3:1); "Ok ang'eyo ka be owinjore" (L.Tra 4:2). Paro ni Jokristo ok onego otim gimoro amora ka onge jatend-kanisa (kod jotend-kanisa) en paro ma ng'ato ok nyal ng'ado ahinya. "Ka onge jo-bisop, jotend-kanisa, jotend-kanisa," ondiko. "Onge grup ma inyalo luong ni kanisa." (L.Tra 3:1)

Polikarp⁴⁷

Be Muma owuon tiyo maler gi weche mag dho Grik ma iluongo ni episkop? (jarit, bisop) kod jotelo (jaduong', jatend-kanisa) ka ginyalo lokore. Onge kata puonj mar joote ma nyiso ni ng'at achiel (bisop) ema biro locho e kanyakla achiel achiel, to kata taon kata gweng' duto. Kata kamano, loch mar jodongo achiel ne ochakore e higni mag 200, kendo iluongo ni Polikarpo ne en achiel kuom jotend taondno. E barupe mage abiriyo duto ma gin adier kendo ma pod nitie, Ignatius ma ja Antiokia nopogo barupe mag barupego nyadiriyo? kuom jotelo, ka oluongogi kaka giluwore, "jotend" mag Nyasaye (oikonomos, jatend ot, gavana, jatend ot), wach ma itiyogo e weche mag piny ma itiyogo ne Erasto e Jo-Rumi 16:23; kendo "jokony" (ma en wach ma ok otigodo e Singruok Manyien). Paro ni jodongo gin jokony mag bisop onge gimoro amora ma ochung'ne e Ndiko. E kit din mar Jokristo ma Jo-Rumi, kanisa mar jodolo ne olokore obedo jodolo kaka kanisa makende ma ne omiye ratiro makende mar chiwo sakrament (batiso, lamo, kod mamoko) e lo bisop. Mano bende onge gima ochung'ne e Ndiko, kama Jokristo duto iluongo ni jodolo. Joma ng'ado bura e kanisa mag Jo-Katholik, Anglikan, kod Ortodoks ma sani tiyo kod barupe mag Ignatius kaka gik ma nyiso ni en adier mondo ginyis ni loch mar jatend-kanisa achiel kod loch mar papa en adier. Polycarp bende itiyogo kaka ng'at ma dwarore ahinya e puonj mar luwore gi joote, ma nyiso ni loch ni e lwet joote nikech ng'injo ma ok okethore mar keto joote kokalo kuom keto joote kaka joote giwegi.

Oboke mag giko

1.<2Zepa> Wikipedia.org/wiki/Tanakh2. <2Zepa> Torah3. <2Zepa> Talmud4. <2Zepa> www.nyasaye kod sayans.org/kwayo ng'uono/chakruok mar biblia.html5. Muma manyien ma ng'ato nyal ng'iyogo weche mag King James Version, John A Dickson Publishing Co 1973 p. 37. Oboke mag Singruok Manyien - Be gin weche ma inyalo geno?, Oboke mar skul madongo, F. F. Bruce p.108. Oboke mag Singruok Manyien - Be Gin Oboke ma Inyalo Yiego?, Oboke mar Skul Maduong', F. F. Bruce p. 24.9 (Luka 24:44). Sigana mar Muma: Kaka Muma nobiro kuomwa, ondik gi Wesley Ringer

30. Duoko ma ng'ato nyalo yudo kuom biblia. <2Zepa> Biblia/oko.stm32. [http://www.dope.com/sanduku mar mbui/mbible5.html](http://www.dope.com/sanduku_mar_mbui/mbible5.html)

33. <2Zepa> 33. <2Zepa> Keto 20%20kod%20Dhok.htm34. www.licoc.org/TBS/Kanon%20kod%20Dhok.htm#Loko34a. www.wikipedia.org/wiki/Biblia#Sigana_Manyien, Bibilia-Sigana_Manyien34a. <2Zepa> Keto%20kod%20Lok.htm36. 10:10, 11. 10 Kanonison%20kod%20Lokruok.htm37. 10:10, 11. 10 Kanonison%20kod%20Lokruok.htm38. 10:10, 11. 10 Neno mar weche ma ne okor - Kido mar King James, Al Maxey39. Neno mar weche ma ng'ato nyalo ng'eyo-Vese manyien mag piny mangima, Al Maxey40. Neno mar weche ma ng'ato nyalo ng'eyo - Muma ma ngima, Al Maxey41. Neno mar weche ma ng'ato nyalo ng'eyo - Kido manyien mar Amerka, Al Maxey42. Neno mar weche ma ne okor - Lok mar Piny Manyien, Al Maxey43. Greg Moore, Historia mar Wach Nyasaye e Muma mar dho Ingres, Greg Moore44. <2Zepa> Wach Nyasaye (loko_biblia)45. <2Zepa> 10:10, 11. 10 Eklesia, archive. <2Zepa> www.peculiar.com/eklesia/archive/Eklesia80.htm

47. <2Zepa> www.peculiar.com/eklesia/archive/Eklesia88.htm